

Nemunas

Nr. 27
(345-786)

2011 m.
liepos 21-27 d.

Kaina 2,50 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Vasariniai pokalbiai vaizdais

2 p.

Vanda GEDMANTAITĖ-GALKUVIENĖ.
„Peizažas“. 2010 m.

Kauno Laiptai

3-8 p.

Proza

Lina NAVICKAITĖ

Poezija

Ona MIKALauskiENĖ-KUBILIŪTĖ

Berta BANYTĖ

Dabarties nesvarumas

Valdemaras KUKULAS

Astronominiai
skaičiai iš nulių

Jūratė ČIRIŪNAITĖ

Su savo nelaimė
liko vienas

Jonas VAICEKAUSKAS

Market parkas

Andrius JAKUČIŪNAS

Meno mugė ARTVILNIUS
kuria naujas tradicijas

10 p.

Vanga GEDMANTAITĖ-GALKUVIENĖ. Lietuvių liaudies pasaka „Saulės vaduotojas“. 1984.

„Lietuje“. 2010.

Vasariniai pokalbiai vaizdais

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Vangos Gedmantaitės-Galkuviėnės kūrybos parodą šią vasarą lanko daugiausia užsienio svečiai ir turistai, nes tai lemia paprasciausia priežastis – patogū lokacija. Visai netoli baisių iš užsieniečių mėgstamų velnių glaudžiasi A. Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejus, o Jame – švelniuos, spalvingos dailininkės knygų iliustracijos bei naujausių grafikos darbai. Užsuka beveik vien keliautojai, tačiau mes, o ne jie užaugė su tais piešiniais 8-9-ojo dešimtmecio rašytoju (Kosto Kubiliusko, Vacio Reimerio, Anzelmo Matucio, Violetos Palčinskaitės, Ramutės Girkontaitės, Jono Šložinio) eileraščių ar lietuvių liaudies dainelių knygose. Iš tiesų tuo metu daugelio suaugusių ir vaikų leidinių iliustracijos beveik nesiskirdavo, dailininkai dažnai nepataikudavo saldumo poreikiui, ir mažejį kuo puikiausiai suprasdavo tokį rimtą, pagarbų kalbėjimą su jais. Net juoda, „grubi“ grafika buvo priimama kaip savaimė suprantama. Tačiau V. Gedmantaitė tuomet mums nupiešdavo linksmesnį ir „minkštessnį“ pasaulį, kuris nepasidavė ir kitai ryškiai iliustracijų vaikams galimybei – sovietinio realizmo tendencijoms. Kritikai teigia, jog tuo metu vaikų knygų iliustracijose „sparčiai ryškėjo bendri nacionalinės mokyklos bruožai“. Piešti pagal poezijos kūrinių vaikams – gana nelengvas uždavinys, nes tenka nuotaiką, emocijinių krūvų derinti su vaikui privilomu siužetiškumu ir vaizdo ryškumu. V. Gedmantaitė čia taip pat atrandą pusbūvyrą ir balansą. Iliustracijų siužetiškumas néra akcentuojamas, tačiau veikėjai, dažnai labai ryškūs ir jaukūs, patekę į gana abstrakčią, spalvingą ir stebuklų prakypusią erdvę. Visi nuotykiai, nepaprasti ivykiai tarsi ištirpe aplink tvyrantime pasakiškame ore. Rausvaskruosčiai vaikai ir jų geriausia draugai gyvūnėliai nupiešti taip, tarsi būtų ištarti deminutuvine forma, bet iliustracija netampa saldi dėl abstrahuotos, apibendrintos atmosferos, kerinčios sapno stilistikos.

Dailininkė yra iliustravusi ir prozos kūrinių. Vienas gražiausiai jos darbų – lietuvių liaudies pasakos „Saulės vaduotojas“ iliustracijos, išėjusios ir Maskvoje leistame rinkinyje „Pabaltijo pasakos“, kuris pasirodė rusų, japonų, prancūzų, vokiečių ir kitomis kalbomis. Iliustracijos kupinos liaudies meno stilizaciją, tačiau visiškai persmelktą dailininkės stiliumis savitumo. Spalvinės démés šiek tiek primena aplikačijos žanrą; ornamentika, kurianti

stebuklinės pasakos atmosferą, sudaryta iš stilizuotų stambiu figūrų ir jas apvibusių smulkučių detalių; keisti šviesos sprautai, švytėjimas, kuris praskaidrina gana niūrius spalvonus.

Šalia senųjų knygų iliustracijų eksponuojami ir nauji darbai, tėsiantys ankstyvesnė stilistiką, tačiau jie abstraktesni, labiau apibendrinti. Atrodo, jog čia daugiausia sekama spalvomis, jų deriniai ir kompozicijomis. Derinamos įvairios atlakimo technikos: pastelė, akvarelė, tempera, flosseriai. Susijungia dekoratyvumas (nevenigiamas net spindinciu spalviniu tonu, sidabro žvilgesio) ir ekspresija. Pasaulis ir toliau lieka skaidrus, peršviečiamas ir labai paprastas.

Festivalis „Kaunas mene“ kartu su vasara perkopė į antrąjį pusę. Ir prasivėrė gana netikėtomis tokiam metų laikui formomis. Kaip teigia

Zodžiu, festivalio žiūrovai dažniausiai turės žiūrėti „televizorių“. Gal ir ne itin viliojantis pasiūlymas vasarą, tačiau – tokie sumanymai. Daugiausia „ekrano formos“ darbų yra „Meno parko“ galerijoje. Videoprojektas „Performansų nakty“ 2011 Bydgoszcz“. Programoje dalyvauja: Patricija Gilytė, Monika Furmanavičiūtė, Timotejus Norvila, Nijolė Valad-

Gintarė VALEVIČIŪTĖ. „Animare: suteikti gyvybę, atgaivinti“.

Kęstutis Lanauskas ant savo „Šilta-šalta“.

kevičiūtė, Jurgita Žvinklytė, kurių kūriniai labai įvairūs ir įgavę naujus pavaldalus, nes „gyvai“ demonstruoti jie atrodė dar kitaip.

Apie Gintarės Valevičiūtės „Animare: suteikti gyvybę, atgaivinti“, kuris buvo pristatytas liepos 7 d., galima kalbėti aptariant pagrindinę konцепciją. Atspirties taškas yra pirminė animacijos savybė – lotyniškas veiksmazodis „animare“, kuris reiškia „suteikti gyvybę kažkam“, „atgaivinti“. Projektas susideda iš audiovizualinių kūrinių ciklo, o juose kvestionuoja animacijos medija. Ši kartą mums pateiktas „Strigimas“. Dabar jau priimrūsto VHS juostose įrašyti senosios animacijos vaizdai tarsi stringa savo erdvėje, o skaitmenoje jie sajmoningai sudėti tokia „strigimo“ seka. Senosios laikmenos pertrūkiai dabantinėje yra lyg „legalizuoti“ ir sajmoningi. Autorė siekia atkrepti dėmesį į animacijos subtilybes, optines iliuzijas, judesio kūrimo ir perteikimo svarbą, o kartu ir šio žanro galimybes postmodernaus meno erdvėje, kurioje jis beveik nenaudojamas dėl įsitvirtinusios komercinės paskirties konotacijos.

G. Valevičiūtės „Ciklai“ – dar viena interaktyvi instalacija šiame festivalyje. Tai Kristijono Donelaičio „Metų“ ekrанизacija, kuri asmeniškai pritaikoma žiūrovo tipui. O kokių jūs priklausote, nustatys nedidelis aparatėlis, prilaustas prie jūsų smilkinio. Tai lyg individualus kino teatras, paremtas žiūrovo biologinio laikrodžio tikslėjimu, kvestionuojantis socialinio ir vidinio laiko nesutapimuis.

Didesne festivalio sėkmė laikomi Jūratės Jarulytės tapybos ir videodarbai „Apleistas erdvės“ ekspo-

nuojami mažiau žiūrovams žinomoje Eriko Stelmokienės dailės galerijoje (Daukšos g. 8-2). Apie erdvės, praradusias savo ankstesnę paskirtį ir pakeitusias buvusį pavidalapačia blogiausia prasme. Pirmiausia žingsni žengia žmogus, o vėliau išsitraukia visos imanomas pasaulio stichijos, ardancios, keliančios chaosą, blukinančios tai, kas kažkada buvo svarbu ir vertinga.

Gaila, kad Kolpingo kolegijos erdvėje turėjusi būti pristatyta Patricijos Gilytės instalacija „Dangus virš Kauno“, kalbanti apie seno ir naujo miesto kaitą architektūroje, apie besikeičiančią atmintį, buvo nukelta tolesniams laikui. Tačiau festivalio organizatorius A. Žalpytė tikisi, kad jis ir viena puikiai įsiterps į kultūrine miesto erdvę. Tuo sunku abejoti, nes pavieniai darbai, iki šiol eksponuoti atviroje erdvėje, buvo gausiausiai aptarti ir įvertinti. Viemas jų – projektas „Dialogai-2“: šviesos graficių fotodarbų kolekcija „In the air“, kurį ant T. Daugirdo g. 1-ojo namo fasado eksponavo Elenos Balsiukaitės-Brazdžiūnienės vadovaujami Kauno Antano Martiničiaus dailės mokyklos mokiniai.

Aikštėje prie „Daugirdo“ viešbučio įsikūrė ir dvi skulptūros: Donato Mockaus „Senelio spintelė“, kabantis aukštai ant sienos, todėl visiškai apsisaugojusi nuo spintelio kraustytojų, bet ne nuo meno kūriinių vertintojų žvilgsnių, bei Kęstučio Lanausko skulptūra „Šilta-šalta“ – ji jau kuris laikas džiugina kaukiečius ne tiek savo konceptualumu, kiek galimybė pasisuktį lyg vaidystės karuselėje.

Ypač džiugu, kad vizualiųjų menų festivalis pasiviečia ir kitų sričių atstovų. Pernai programą papildė „Auros“ pasirodymas, o ši kartą į Kauną atvyko šiuolaikinio soko teatro trupė iš Izraelio, kuri vieną vaikų dėl lietaus iš Rotušės aikštės persikelė į „Daugirdo“ viešbučio prieigas, tačiau neatšaukė savo spektaklio, šoko, o gal performanso „Tinklas – duetas ant batuto“. Kitą dieną norinčiuosius kvietė į šoko dirbtuvės, puičiai įvertintas Kauno šokėjų.

Atidarymų festivalyje liko jau visai mažai: liepos 19 d. Daugirdo amfiteatre „FemLink“ pristatys videokolizą „Susirūpinimas“, o liepos 26 d. – kolizą „Vyras“. Nors atidarymų nebus daug, draugų festivalio užimtose salėse galima susitikti iki rugpjūčio 10 d., kai kultūros Kaučiune liks jau visai minimaliai. Tekės kaupti jėgas naujam rudeniui suoliui.

Autorės ir festivalio „Kaunas mene“ nuotraukos

Lina NAVICKAITĖ

Liepos 26-oji

Zenono BALTRUŠIO
nuotrauka

Nežinia, kas čia bus – skara, užtiesalas, nertinis – išskleistas ant stalo kaip nebaigtas laiškas. Mamos mezginy. Laura perbraukia pirštu pageltusio popieriaus spalvos siūlais sunarstyti ženklos. Regis, truputį pasistengtų ir perskaitytų šią savotišką sistemą surinktą tekštą... Šypteli ir nurijusi paskutini rytą kavos gurkšnelį užveria kambario duris.

Nieko keista, kad šiandien viskas mažumėlę kitaip. Liepos 26-oji, mamos vardinės, Oninės. Tačiau vos spėjusią nubusti Laurą teta Felicia patikino – ši kartą jokių svečių. Nei igrisusiu giminaičiu, nei įkaususiu kaimynų. Tiešiog, juokais tarant, *tradicinio formato* šeimynos privatūs šventiniai pietūs.

Dar anksti, namiškiai tikriausiai neatsikėlė, tik teta per žolę nubrenda į sodo gilumą – gal parinks pirmų alyvinukų, – o Laura sėdi terasoje, kurioje praužia visas vasaros šventės, svarbiausiai iš jų, žinoma, liepos 26-oji, Oninės. Atrodo, šyrt ant menkiausio mažmožio kažkas šliukštėlėjo nekadmeniškumo ryškalo – ji pasiilgusi dirščioja į atsinaujinusius reginius. Pasiilgusi – o tas ilgesys su keistu nuostabos atliepu – kaitriu raudoniu įspūdieskusio tetos Felicijos rožyno, ši sekmadieni nejprastai nutilusio plento, seno tamsaus sodo ir pievos už jo, net pievą sukarpiusių gelezinkelių bėgiu.

Gal tai sapnas. Taip, gal sapnas, tiksliau, dėl sapno. Džiugiai nesvarumo būsena prabudus po slogučio – ji veikiausiai dar ne kartą šiandien ištiks. Akimirka, kai suvokė: *tai tik košmaras, sprogo į begales* jokio laiko vieneto nesudarančių amžinijų dalelių; jos skries dienos orbitoje nesuprantama tvarka ir trajektorijom, tolydžio švyčiosios kažkokios skvarbesnės nuovokos atspindžiai.

Ne ką teatsimena. Nuotrūpos, skirtingu erdvii pynės, neišrišami sujukusiu įvykiu mazgai. Tam ir sapnas, nėra ko norėt pamatyti sklandū, *protinai* sukalta trileri. Labiau išliko pojūciai nei vaizdai.

Laura kiek susigūžia, suneria

rankas – taip užsisklendžia, lyg saugodama aplėbia save.

...Kasdienė languota staltiesė. Užsimerkia ir atsiuduoda paralyžiuojančiam nuovargui. Lėtas slydimas į snūdą. Miegant? Miegodama darsys užmiegia...

...Ir tą mirksnį, gal ir ne tą, bet skausmingai atplysta nuo kaži ko pažiūsto, sávo, tačiauabar nemalonaus, sakytum, vos drungno paviršiaus.

Košiama skersvėjų. Nuogutėlė. Klyksmas iš šalčio ir siaubo.

Krytis – kraupus, bedugnėn, iki alpolio.

Nesuvokiamā permanina. Slūgstanti įtampa su lengva gailesios priemaiša.

Paskui – traukinių stotis, šviesos, ūksmas.

I rankas įbruktas paveikslukas (atminimui? dovanų?), net nepastebi, kas pavaizduota – gal paprasciausiai bilietas; kažkieno baukštus bučinys į kaktą.

Kupė. Blyski puokštė – nerimasitingai kvepia, nenori jos.

Dulkės, dulkės, dulkės... Susitelkusių į virpančius sukulius, tarsi pagautos slappingo vyksmo ar virsmo. Jos be perstojo kinta – lipnios, apgula ją, slopina, trukdo alsuoti...

Ir – vėl skersvėjo šuoras. Plonysis violetinis audeklas, užkrintantis galbūt ant lango.

Nepastebimai priėjusi mama paglosto Lauros galvą.

Tėtis su broliu jau įneše stalą, Felicia ruošiasi lyginti staltiesę. Sapno įspūdis galutinai išsivadėja, ir ji su užsidegimu nyra į ruos bruzdesi – kaip ir visuomet liepos 26-ąją.

Niekas Lauros neįtinkins, kad į jų namus gali staiga įsiveržti permainos – sode visą rytą dūzgianti tėcio vejapovę, šitos kassavaitinės pastovumo pamaldos, laiduoją, jog kai kas čia nesiekičia ir nesiikeis. Tiksliu laiku, neišsiderinančia tvarka atliekami darbai sukimba į tvirtą kasdienybės korį, tegu jo akelės aplipusios rutinos plėnėm, kartais ramybė, bet pro jį ne-

prasimuša jokie netikėtumai.

Višgi šiandien – truputėlį kitaip. Štai tėciui į galvą šuna neiprasta mintis. Ir kad Andrius jam taip noriai padėtų! Neniurna, neatiskalbinėja, net nesuabejoja.

Tėtis su vyresnėliu terasoje pritvirtins du visą priešakinę namo sieną užimšiančius veidrodžius. Jų pačių atspindžiai asttos svečius. Veidrodžiai nusikopijuos sodą ir pievą. Traukiniai riedės abipus.

Jiedu dirba, o sidabruotoje amalgamoje su Saulės blyksniais kryžiuojasi žvilgsniai, viena prie kitos priartėjančios kaktos, profilių, žylantys tėcio smilkinių ir tamsiai kaštoninis Andrius plaukų kupstas – visa sukrinta į kaleidoskopinę žaismę, darnų, netvarų vitražą.

Laura net susijuokia – Andrius, lyg būtū mažas, sako „tėtuk“. Aisis tuoja, paduoda vinutę ir – tėtuk...

Panašūs. Kone mergaitiškai de likačios burnos, smailokos nosys, vienodo tono akių mėlis. Giminės bruozai atsikartoja juose pasklidai, nepagaunamom savybėm ir susieja abu it to paties menininko braižas du kūrinius.

Kol vyrai tupinėja tarp vinių, matuoklių ir kaltelių, Laura, pasiavinusi veidrodžio pakraštėlį, dažosi blakstienas ir koketuoja su savimi devyniolikmete. Ogi visai ne. Kodėl – devyniolikmete? Kas gali jos kūno metastryje išrašyti amžių, atspėti raukšleles – jas šit atpūsi

lyg voratinklį ir vėl nupūsi. Taip pačiai ir metus: pridėsi, atimsi, dauginsi, dalysi, galop nutrinsi kaip kadais mokykloje lentą sudrėkinta kempine, nes jie nieko nereiškia. Ničnieko. Čia laikas skaičiuojamas pravažiuojančias traukinius. Net neskaičiuojamas – jie sau paprasciausiai protarpiais rieda. O kiekvienam prašvilius kuris iš namiškių stabteli ir žiūri, ar niekas neateina plentu. Ne. Šiemet Onines švēs be svečių.

Bet Laurai nė motais traukinai. Jos grožis trykšta iš požeminiai šalminiai – neatsižiūri į save. Neatsižiūri, kai jis permerkia odą, užlieja bruožų individualumą; apstulbosta – regis, nepakartojomos veido

ypatybės ištvinsta į tai, kas egzistuoja neįkūnya arba mozaikiškai begale pavidalu.

– Tu šiandien *pernelyg* matai, – sako savo atvaizdui veidrodje.

Netrukus pietūs. Vėlyvi. Felicia preciziškai serviruoja terasoje stalą – jo viduryje pirmiausia padeda seną sidabrinę žvakidę. Kaip ir per kiekvieną šventę, storas, senoviškai vainiku apie galvą sudėtas tetos kasas prilaiko dailus ginatarinius segtukas.

Mama tiesiog švyti. Niekas ne pamena, kad ji kada ruoštu valgį vilkėdamas gražiausia juoda, gipiūru puošta suknele, o dabar – prasom, jokių skrupulų, jokio perdėto smulkmeniškumo. Raudonas rožės žiedas trumpai pakirptuose plaukuose stačiai prilygsta avantiūrai – amžiaus nepamanytum, jog mama ryžtusi tokiam ironiškai romantiskam amplia: paslaptinę juoda karmen, rožė ir nuo svogūnų ašarotus akys...

Bet vėlyvą popietę ji jau seno kaimo laumės pirmstais eilutės po eilutės koduota kalba tėsiai savo laiką. Pamažėle visą sodą užkrinta tokis pat gelzganas Saulės spindulinį mezginys. Išblankusioms raičiams suraštuota kriptograma.

– Jau atvėso, Laura, – sako tėtis ir apgobia švarku dukters pečius.

Ji lükuriuoja – dar bus desertas, sėdi senose, prie obels šakų pritvirtintose vaikystės sūpuoklėse ir vis dirsičioja į Andriui.

Kai brolis išneša į lauką patefona ir šūsnį plokštelių, smalsumas seserį bemat atgena prie jo. Vyresnėlis paleidžia kažin kokį seną vienilą. Jo akys žeri šelmiškos kibirkštys, ir vos tik traškėdamas išvinguriuoja retro melodija, pratrūksta kvatoti.

– Sa, – pati prajukusi Laura tramdo broli, – tai juk mamos daina...

– Klevo lapą vėjas neša... – pamažiai išsivydamas Andrius antrina moteriskam vokalui.

„Iš kur jis ir traukia tokį senų gabaly?“ – patyliukais nusistebi sesuo.

Tėtis pakviečia mamą valsui.

Gal plokštėlė užstringa, nes daina kartojasi.

Sodą dar tankiau apraizegas mamos mezginys. Gerujų ir išvirksčių akių žvilgsniai.

Brolis suima Laurą už rankos, ir jiedu paseka tėvų pavyzdžiu. Andrius kaip viesulas užčioja sodo aikštėlėje, patrakęs tempas svainių seserį, pagauna į gūsi, jis lengvai atsikvepia ir leidžiasi nesama verpetuojančios jėgos. Dabar jie tik oř vŕpesiai, tik raibuliai veidrodžio tuštuomoje.

Andrius šoka įnirtingai, netgi nirišai, tarsi tyčia, lyg siektų atsigriebti už kažin ką selinancio, nujaučiamo, tartum jį persekiotų luošumo grėsmę ar baimę... – ir iš kur tokios mintys? – Laura nesupranta, o brolis neiškentės uždainuoja:

Garson nomer dva, garson nomer dva, Na našich vetyach požuchla listva...

Pasaulis nemačiomis grimzta gerujų ir išvirksčių akių dugnuose, o kai jos galop užsimerkia, Felicia ižiebia žvakes – liepsnelės patamsyje klapoja it žalvykslės. Tačiau tai visai ne vakaras. Ne. Tik pridengto veidrodžio sutemos, violetinis gedulo šydas, užkritęs

ant sodo, skandinantis jį ir artėjančius tolstančius traukinius, ir sūkuringo valso elipsėmis skrienčius šokėjų pavidalus.

*I možet prava liudska molva,
I vsio tolko son, garson nomer dva...*

Teta padeda ant stalo vardinių tortą ir neskubėdamas pilsto į tau- res vyšnių vyną. Bet hemoglobino raudonio lašas ima ir nutyksta ant šviesios Felicijos palaidinės – taip *skaudžiai* nutyška – Laurai dilgteli širdį. Skausmas čia šiandien neegzistuoja, jis užmiršta kaip nesusipratimas, kaip nieko bendra su šiuo vakaru-ne vakaru neturintis reiškinys, privalo išsklaidyti net nuoautos, net užominas apie jį.

Tačiau kruvina dėmė žioji ant tetos drabužio lyg praraja.

Laurą nukrečia drebuliukas, sako Andriui pavargusi ir prisėda ant suolelio prie Felicijos rožyno. Keldamas dulkių debesis, iš abiejų pusių dunda traukinys, valandėlei uždaro ją į juodą tuneli; kiaurai perskverbia šešelis... skersvėjis...

Mintys skrieja nevaldomai, iškeldamas vaizdų blyksnius. Jie tarsi sumanai iškarpyti filmo kadrai iš ateities, iš to, kas bus po dešimtmečio ar kelių, – tikslūs, įtai-gūs, iškalbingi; tų fragmentų montażas bėga pro akis...

...Teta šukoja išretėjusius plaukus – pasenusi ir rami – Laura ne-nuleidžia akių: kaip lengvai šukų dantukai slysta žilomis sruogomis. Išimena šią traukimosi, lėto tolimo ritualą.

Artimi veidai. Pasikeitę. Likimo įdagai. Pramirga, pramirga.

Ir iškilmingos išsiskyrimų ceremonijos su nerimastingom gedulo puokštėm ir atsisveikinimo bučiniais į kaktą.

O Felicija vis šukoja plaukus, šukoja iš savęs gyvybę, braukia iš pleiskanės nespėjančias atsinaujinti lāsteles, tokia perregima šviesi senučiukė, pamažu visą kūnų iš savęs iššuko...

Greta Lauros ant suoliuko prisėdusi teta. Seka ją atidžiu, sukauptu žvilgsniu. Si akimirksnius sumoja, kad jos sąmonę užplūdusių vaizdiniius kažin kokiu būdu mato ir Felicia. Nenustemba, jas visada siejo itin stiprus ryšys – ir ši ryta teta glustelėjusi prie bundančios Lauros laikė ją už rankos tartum ligonę ar mažą vaiką. Tad liūdnai šypteli, taria:

– Visa tai dar bus.

Felicijos delnas atsargiai nusileidžia ant dukterėčios peties.

– Jau buvo.

Laura krūpteli ir kelias sapniškas sekundes klausiamai žiūri į teitą. Bet daugiau nė viena neprataria nė žodžio. Tik stebi, kaip tamsoje gerujų ir išvirksčių akių rezgynys besimarkstydamas suplaukia į vientisą reginį. Pilkišvi pasikūpinę jūdvių siluetai smilksta tamsoje, kol visk palengva sugeria veidrodžiu begalybę užklostęs violeto ažūras.

^{1,2} Grupės „Akvariumas“ kūrinio fragmentai.

Zenono BALTRUŠIO nuotrauka

Ona MIKALAUŠKIENĖ-KUBILIŪTĖ**Prakuras**

nuo ryto iki vakaro
atidžiai perskaičiau
dieną
tekstas buvo painus:
aibė nežinomųjų
žodžiu –
tikras galvosūkis

pagaliau tapo aišku
kas buvo užslėptą:
mylimoji nemylimoji
kiekviena diena yra
prakuras
rytojui

Tik kaip kvapas

Patekėjo, išaušo diena –
ši akimirka virsmo, šis blyksnis.
Su vilionėm, šviesos atgaiva
iš visovės šaltinio ištryško.

Tu žinojai – švytės neilgai:
tik kaip kvapas šis protrūkis laiko.
Bet širdis, ji vis tiek amžinai
sulaikyt nesulaikomą taikos.

„Šok su manimi“

Šokantieji
įkaitai ritmo
savo valia ir noru

nesvarbu
kur link gręžias
gyvenimo pėdos
suvisai né nerūpi

tik ritmo ir
melodijos jausmas
nešantis
per akimirką erdvę –
laimės pojūčio akimirka
kuri
sykiais
kandžiojasi

Kalbėk ir išklausyki, arba patarimas sau

tylom netylom
prisilieski
prie bundančio ryto
prie stebuklo – gyventi
prie žmogaus...
prisilieski prie meilės –
kalbėk giedrais žodžiais
iš širdies į širdį
išiklausyk kaip gražiai
tave kalbina rytas

tarp žemės ir aukšto dangaus
visų pirma auginksi save
tada gal pajausi išgirsi
artimą savo:
gal jam daug labiau negu tau
sunku
liūdna
skauda

kalbėk ne tada
kai reikia tyleti
kalbėk giedrais žodžiais
kalbėk ir
išklausyki

Pakilimo giedra

ryto lapas
dar tuščias
tik aušros
užtiškės lašas
iškilios rimties
nesudrumscia

tik rodosi prašo
išsaugot
pakilimo giedrą
per visą ateinančią
mažą didelę
dieną

Kiekvienas yra savitas

debesys atneša lietu
atneša padangės lieptais

nežinia iš kokio krašto
lietaus raštas
ant lapų žolės
ant namų stogų
ir sienų

tekštą kiekvienas
perskaito
skirtingai
-----
svajotojas
tikiuos
lietui lyjant
girdi
muziką

Vienišių tylos ypatumai

tylos proveržiai aštrūs:
akimis palytėjus
jos suvirpa kaip kregždės

baltają
irgi juodąją tylą
kartais vienišiai
mažais gurkneliai skanauja
tarytumei vyną

ir niekada nevadina
tylos
liūdesiu

Kas toji laimė

rodos visqlaik séji
laimės paselj
o sudygsta tikta
netekty
tikta ūkanos
slystančios
viršum kalbėjimo
visai nieko
né kvapo

iš tikruju
kas gi toji laimė

iššaukianti
tokį sambrūzdį
aistrių proverži
o sykiais netgi grumtynes

tai apgaulinga
regimybė
iliuzijų veidrodžiuos

Dulkės ir atmintis

milijonai milijonų gyvenimų
žmogaus proto ir širdies
kūrinių svajonių pergalės
prieš materiją ženklų
žemės gilybėje
amžių gilybėje
miega ir
jau senų seniausiai
dulkėmis tapo
medžiais žole
padangės paukščiais
atsiminimais

štai –
sunkiai suvokiami
septyni pasaulyje stebukliai
iš amžių glūdumos
prie dabarties
atmintimi prisiliečia

nepabaigiamos slinktys
laiko
bekraštybėje

Būties nerimas

Nes diena kiekviena nusileidžia
ir nusineša mūsų dalelę.
Pro gyvenimo skubą, pro aidžią
neišgirstam svarbiausio. Negalim

sulaikyt nepriklausomo laiko:
jau pradžia metų metais apšašo.
Atgrasus sau it rūbas palaikis.
O giliai – nušvitimo né lašo.

Skamba skamba ieškojimų varpas.
Lengvo kelio néra, né nebūna.
Pamažu laikas norus suvarpo,
apgesina ir sielą, ir kūną.

Modus vivendi

kartais būna
kai gyvenimas
irgi tu pats
rodos einate
katras sau
nelyg pašaliečiai
pakol mirtis
žemės gelmėj
užrakina
amžinybės užraktu
ir vėle sujungia
j vieną
vienę

Iš gamtos užrašų: gruodis

Girdis graudžios gruodžio dejonės.
Nuogos šakos drauge susipynė.
Paskutinė viltis nušalnojo.
Girgžda vėjų šiaurinių sūpynės.

Tarsi graso. Ar drąsina širdį,
kad ne viską turėsi, ne viską...
Baltos sutemos žmones apgirdo.
Laiko laikrodis lūkesi tiksi.

Vytauto PLETKAUS nuotrauka

Dabarties nesvarumas

Berta BANYTĖ

Neseniai knygynus pasiekusi Gintaro Patacko eilėraščių knyga „Manęs nebus kai kada“** alusoja persikeitimu, pasižymi subtilesniu, todėl galima sakyti, brandesniu minčių perteikimu. Dažnas, atsigrežęs į ankstesnę poetą kūrybą (ypač į vidurinį) G. Patacko kūrybos periodą, kuriame išsišikiria 1995 m. eilėraščių rinkinys „Kurtizanija“, pastebėtų, jog tai, ką aptinkame naujausioje knygoje, iš tiesų gerokai skiriasi nuo kai kurių itin atvirų, gana šokiruojančių patackiskų tekstu. Tikriausiai sutiktumėte, kad autorius, savo kūryboje poetinėmis priemonėmis išryškinės vienomenės veido nuogumas, dar iki šioleli slapčia trikdo bene kiekvieną iš mūsų.

Skaitant „Manęs nebus kai kada“, neapleidžia nuojauta, kad G. Patacko lyrimis herojus yra kelialtojas gyvenimo labirintu, esantis „čia“, bet nuolat grįžtantis į praeities „ten“. Dabartis ir praeities atsiminimas sudaro tam tikrą trapų testinumą, kuris, pasiekęs „dabar“ stotelę, bet kuria akimirką gali griuti. Eilėraščio žmogus dažnai kamuoja būvimo-nebuvo dilemos. Nejauskus dabarties neužtikrintumas verčia susimąstyti apie asmens metamorfozės būtinybę: „Aš pagaminčiau iš savęs kokteilį / Kuris pranoktū kruviną meri / Ir sekęs pajūry fontanais seiliu / Ir ašarų perpus su šlapimu / O koks pasidygėjimas draskyt / Save iš lėto perskelti kaip sīz / I alter ego alfa ir omega / Geriau iškart betono maišykle“ (p. 8). Manau, šiuose žodžiuose užodus užodus itin stipri egzistenciniu nepasitenkimino būsenai, veikiausiai nulemta išorinių tikrovės faktorių. Todėl noras „persikūnyti“, igaunant kitokias būties pajautimo formas, ištisės pagristas.

„Ir džiaugsmas išplasnoja tartum baubas, / Pakėlęs vokus į eilinį amžių, / O Gogolis apsi-verčia karste“ (p. 38, „Frikcija“) – itaigiai šnabžda skaitojujui lyrinio pasakotojo balsas. Itin didel pagreiti igaunanti gyvenimo realybės degradacija kelia baimę, todėl juntamas ironiškas eilėraščių žmogaus pasipiktinimas tokia padėtimi. Mes nebogevyvename gyvenimo, bet esame „pseudogogyvenimo vakuumė“, kur viskas iš anksto parengta grandioziniam vartojimui. Galima teigti, jog skirtumas vien tas, kad anksčiau buvome tiktais vartotojai, o šiandien mūsų pačių kratosi pasaulis, matyt, per didel antsvorį atsinešame, nes: „Tokia ekvilibrystika / Spyruoklinis judėjimas? Nekinta tik statistika / Mažėja mūs mažėja mūs“ (p. 54). Pastaroji eilutė inspiruoja retoriškai paklausti: kas blaugiai – fizinė savęs prarastis ar vis dėlto dvasinė? Turėdami viską, viduje dažnai jaučiamės „tokie tušti kaip rašytojo bloknotas“. Šis visa apimantis „viskas“ nublanksta prieš dvasinę savo „as“ netekti: kai nebeturime savęs, savojo tikrumo, esame labiausiai vieniši, patikslinsi – ne dėl to vieniši, kad vieni, išorinė vienatvė nėra tokia baisi kaip vidinė. Būtų pridengusi kaukė verčia žmogų atitolti nuo savęs, apsimetinėt stebint pasaulį su primestu veidu – būtent tai yra pagrindinė jo vienatvės priežastis:

*Bičiulis brolis mano gal aš pats...
Po žodžiu šiu ir vėl prabudo kaukė
Kraujuota marlė mumijos drama
Vienatvė buvo jis ir jos sulaukė*

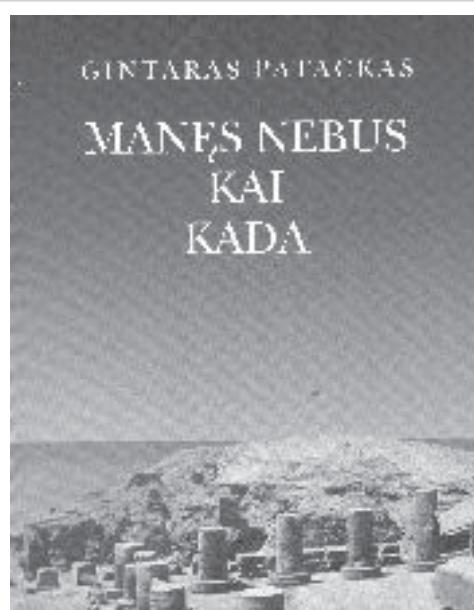
(p. 15, „Dervišas“)

Kad atsvertų egzistencių dabarties nesvarumą, lyrinis subjektas visuomet turi būti glaudžiai susijęs su praeitim. I dabartį išterpiancios praeities detalės atveria ryškų paralelinį kontrastą. Praeitis minima akcentuojant praradimus, prisiminimų plotmejė nesvetimas ir skausmas (yra eilėraščių, dedikuotų draugams, artimiesiems). Dabartijye tyvoro savotiška tamša, eilėraščių žmogus neprojektuoja ateities vizijos, jos lyg ir nematyti. Tad galima teigti, jog įmanoma suturėti vien dabartį su praeities šleifu, o ateitis paliekama už širms. Lyrinis herojus tarsi sąmoningai išskelia paviršiun dabarties naujoves su aiškiai juntamu šaržo prieskoniu:

*O jeigu apsikeistume mes vyrais
Aš nežinau ką vyrai pamanytu
Tik vieną naktį apsikeisti vyrais
Kad būtų vienas tavo mano vyras
Manau kad ši mintis gan neblogo*

(p. 17, „Svingerių vakarėlis“).

Toks išdidintas realybės be priedangų pristatymas parodo asmenį kaip nusistovėjusiu-

normų ar bent jau jų karkasų grivėjų, nes šiandien naujovė yra vienintelė vertybė, kai žmogus nelygioje kovoje varžosi su laiko metais išsūkiai. Todėl galbūt ne veltui eilėraščio subjektas dabartinę realybę retykiavais megina keisti vulkaniniu prisiminimų išsiveržimu, taip įrodydamas, jog nūdiena vis dėlto smarkiai apvyli įlukescius, šiandien praeitis īgauna vis labiau išsigimstančių formų ir pranysta dabartyje („Tiek sauskelnės tiek ir numautos kelnės / Valžios atstovui tampa šauktuku / Minios protestas dar neprasidėjo / Ir rūmu šturmias virš kiaulienos musės / Subūrė debesų apžvalgininkai / Rašys taip kad nepastebėtos bus“, p. 21, „Dykumas pastoralė“). Visų šių niuansų sankaupa lyrinų subjektą atveda prie akimirkos, kai vis akivaizdžiau juntamasis žmogiškosios nebūties aspektus.

Poetas lyrinio pasakotojo vardu prakalbina netgi mirtį. Keliuoja eilėraščiuose prasišviečia aiškus ir gąsdinantis nebūties nerimas, atskleidžiantis poetinėmis ištaromis:

*Išplaukia valtys į tenai rytoj
Mačiau jas jų daugybė mūsų laukia
Saulėlydžio raudonojo žaroj
Taip iškilmingai juodos valtys plaukia*

(p. 56, „Valtys“).

Mirtis kontrastingai prisišlieja prie atminyje kylančių vaikystės prisiminimų. Ši paralelė tarsi nubréžia liniją, kurioje vaikystės tolimumi tolygus mirties artėjimas; aišku viena – jos niekados nesusitiks pusiaukelėje ir neapsikeis vietomis.

Tokios mintys leidžia išsifruoti ar bent iš tolo išvysti numanomą knygos pavadinimo prasmės atverči. Pasakyme „Manęs nebus kai kada“ glūdi ir optimistinė gaida. Nors turinys alusoja nemenka ironiško pesimizmo doze, pavadinime užodus mintis sako ką kita. Tai dar ne pabagna, – tvirtina tvarkingai krūvelėn sugulė eilėraščiai, drąsiai priekin praleisdami tvirtą teigimą:

*Kada po šimto metų į Patacką
Pažvelgsi savo vištiška akim
Užsimanysi miego ir krotletų
Ir šimtų metų pavėlavęs gausi
Iš padalėvės meilės ir grąžos
O nieko buvo juk kadais vaikinas
Kai spjaudė klemkas stumė dūrą Laisvėj
Aplenkdamas aiškiaregius ir donjas
Rositas – kol pavirto banknotu.*

(p. 48, „Draugai banknotais virtę“)

Žmogus esti visada, nesvarbu, kokiui padidaliu. Laikas mus kliaidina, į valandas, minutes, sekundes skaitydamas gyvenimo tékmę. Todėl būtina priminti, jog mūsų nebus tik KAI KADA, galbūt tam tikrą laiko tarpa negalesime savęs regeti, apčiuopti, tačiau vienam būsimės laike, virš laiko, už ir šalia jo.

Manau, dėl to autorius ir bandė panaikinti žodžių „visada-niekada“ vienpusiškumą.

* Gintaras Patackas, *Manęs nebus kai kada*. – Kaunas: „Kauko laiptai“, 2011.

21 d., ketvirtadienį, 15 val. kavinėje „Kanklės“ (Laisvės al. 36) – naujausios Gintaro Patacko knygos „Manęs nebus kai kada“ pristatymas.

Apžvalgos ratas

Astronominiai skaičiai iš nulių

Valdemaras KUKULAS

Ar gali susmulkėti poezija, jei jau pacioje jos prigimtyje slypi sąsaja su menkiausiu jausmo virptelėjimu, su blausiausiu vos juntamosi emocijos švytėjimu? Ar gali susmulkėti kalba, kurios aprašomasis objektas yra apskritai žodžiu neįvardijamas ir balsėmis bei prie balsėmis neigarsinamas vidinis žmogaus kosmoso gaudesys, kurio sutapimas su visuotiniu kosmoso gaudesiu paverčia jį universaliausiu meniniu kalbėjimu, artimiu muzikai? Poezija ir yra tai: rašoma apie absolūcius niekus, o iš tiesų bylojama apie universaliausius žmogiškosios būties dydžius ir tūrius, kurių neapima jokia kita – net matematinė – kalba. Tad atrodytų, kad poezija kalbėjimą apie prastą, menkavertį eilėraštį jau savaimė daro neįmanomą, nes tai nesuderinama, nesusiejama su pačia jos būties paslaptimi, ir vis dėlto net preciziškiausioje literatūrologijoje aptariamos eilėraščio, strofos, eilutės vertės. Iš kur šitas prieštaravimas? Kaip imasi si iš pirmo žvilgsnio neįmanoma dviejų vieną kito nematačių krantu įveika? Jei menksta išleis savo eilėraščių rinkini, akiavizdu, kad jo kūriniai jau savaimė bus potinė žmogaus menkybės adoracija, bet jei solidus, protingas žmogus parašys poezijos knygą apie kasdieninius savo būties daikus ir rakandus, ar tai reikš ypoetinio pasaulio susmulkėjimą? Ir atvirkščiai: jei aukštų moralinių kriterijų žmogus prigiedos psalmui Dievui ir amžinybei (a la Aldona Puišytė), ar tai savaimė reikš aukštą metafizinę poezijos skrydžio trajektoriją, ar, atsižvelgiant į čia adoruojamų vertibių nepopularumą visuomenėje, tai teks traktuoti kaip poezijos marginalią, kuri atspindi visuomenės dvasinio gyvenimo marginalijas? Ir ar kalinių dainos, užstalėse traukiomas ne mažiau smagiai negu čigonų romansas, išreiškia, atspindi žmogaus dvasios ir sielos degradaciją, ar vien jau tai, kad žmogžudys dainuoja – savais žodžiais ir savomis melodinėmis dermėmis, yra poezijos prigimties ir pašaukimo triumfas? Tad vėlgi: atrodytų, kad pati poezija, jos invariantiškumas panaikina bet kokią galimybę apie poeziją kalbėti už žmogaus vidinio pasaulio ir jo komplikiacijų ribų, bet kodėl tada niekas niekada neprabilo apie žmogaus sampratą vieno ar kito laikotarpio poetinėje kūryboje, vieno ar kito autorius lyrikoje? Apie žmogaus sampratą prozoje, konkretiai romane – taip, apie žmogų poezijoje – šiuksčiu. Kas čia yra? Poēzija jau savaimė yra žmogaus samprata ir koncepcija par ekselence? Ar ji yra daugiau už žmogų, kuris savo ruožu gali samprotauti apie poeziją, bet ir tai tik savo savimonės, savęs supratimo ribose? Literatūrologiją, literatūrinę eseistiką nu-

savina pati literatūra, poezija, todėl niekada nenugirsites jokio bendražmogiško pokalbio, sukonstruoto vien iš literatūrologijos terminų. Kaip ir iš eilėraščio metaforų.

Vis dėlto poezija susmulkėja. Labiausiai tada, kai nebekalba apie kuriantį žmogų, o prabyla apie kuriančią save. Vargingiausiai nusmurgusi ji atrodo, kai pati gérissi savo žodiniem galimybėmis ir stilistinėmis vingrybėmis, neparemtomis nei žmogaus skausmo grimasomis, nei rūgšcia jo abejoniškės ypsenai. Jonas Kalinauskas šių metų Poēzijos pavasario laurus pelnė (bene pirmą kartą po kelerių metų pertraukos – garantuotai, be abejonių) todėl, kad kiekvienu jo eilėraščių įvaizdži, minties pasažą grindė ne sumeluoto skausmo griksnis dantimis, ne suvaidintos kančios išpažyti košmariski nemigos vaizdiniai. Ir poeto savimonė įėjo pagret: jo eilėraštis išvaikščiotas iki tol, kol tapo nepanašus į niekieno kito, tik iš tiesų kelis žingsnius grįžta į dukros Rasos Kalinauskaitės poetiką (ji buvo reikliausia pastarųjų J. Kalinausko knygų redaktorė). Bet autentiškoji kūryba jau išleista, tad „Nemuno“ publikacijai teko atrinkti bendrus, „susmulkėjusius“ eilėraščius („Nemunas“, gegužės 26 – liepos 1): „.... ir tai nėra kokia repeticija / būtų neukluklu klausti kas tu es? / būtų geriau miško keliukas / ne, pamiškės / tokios, žinai / su vienu kitu drugeliu.“ Stasei Lygutaitė-Bucevičienė (gegužės „Metai“) išskribasi neaprépiamos ir išgirsti neįmanomos visatos, neigdama Jurgo Baltrušaičio visu gyvenimu paliudyti tiesą, kad į visuotinį kosmoso pajautimą ir įprasminių eina įma per mažo žiedelio, per mažos skruzdės gyvybės supratimą bei atjautą, ir „pagaua gaidžiu“: jos eilėraščiuose nematomas vaizdinis eilėraščio audinys, metaforos gali kaitaliotis vietomis, gali jų iš viso nebūti, o lieka tik patetiškas kalbėjimas apie patetišką amžinybę. Jei S. Lygutaitė nebuvo išpažiusi kitokių eilėraščių, sakyčiau: teskamba visi pavojaus varpai. Dar gausimės, kad naujieji jos tekstai taip tinka šiandienos temai (susmulkėjimas per didybę, susmulkėjimas per savomis jėgomis neigyvendinamus užmojus), o poetės prestižą išgelbės (ir gelbsti) jos kūrybos visuma. Nežinau, ko reikia, kad sualšuotų Augustino Dainio eilėraščiai, kad pagaliau būtų galima pasakyti, kad A. Dainys eilėraščiais filosofuoja („Siaurės Atėnai“, gegužės 13).

Nukelta į 8 p.

Vidas VALAITIS

***

Vėl lapkričio orai sudrumscia sielą,
Dangus be paukščių šaltas ir sunkus.
Klampus rudo. Bet kūdikystės vežimelis rieda
I lapkritį džiaugsmingai per lapus.

A. Ž.

Sielos namų statyba
Kaip vakar vėl iš pradžių,
Kol vėtra jausmų atūžus
Sugriauna lig pamatu.
Trūksta kertinio akmens,
Meistre Albinai.

***

Nuo žodžių tunkanti poeziros dvasia
vėl repetuoja aukšto stiliaus dramą
bet išstenėjus trumpą epigramą
užkanda ir padaro gramą

***

Be saulėtų dienų – be meilės, duonos ir
gerumo vyno –
motina pamote šiaure, užauginai.
I raudoną melo molį nesuleidau šaknų
ir pilkai padangei šakų neatvėriau.
Tik geriausi bičiuliai – metų laikai – aplanko,
tik rudenio paukščiai – sužeistos sielos –
gimtinę kas metai išduoda raudodami.

Eileraštis platoniškai mano meilei L. M.

Lyg niekur nieko šlapios varnos skris nors
gruodas
Užuojautos užuolaidos už stiklo nejudės
Pašiurpęs pilkas šuo gatve nubėgs
Aplos ties nukainotom prekėm
Traumuotos méniesienos žydrą skiautę
Kuriožisko peizažo dangišką blizgutį
Pasibaisėtiną reakciją mielosios
Kad tūkstantis pirmasis bučinys nemeilės

***

Kaliause nevok mažo vaiko
Rugiagėles skina lai braidu
Po pievas drugeli baido
Kaliause nežadinki vaiko
Spalvoti sapnai ji lanko
Tiesa amžinybės dar valdo
Kaliause negasdink viako
Pakol nesuprantā jis laiko

Eileraštis Irenai

Vėjuotos vėjo valandos vėlyvos
Užkimės balsas ištaria sudie
Iškrinta sniegas baltas kamertonas –
Lelijos žiedas vasarą
Sprangus spalvingas laikas
Afera nepasiteisinus deja
Ant stalo užversta knyga
Septinto puslapio kančia
O juk viskam užtektų vieno žodžio

***

Jau niekur neatrasiu nieko
Tiktai savy ir savyje
Nurimsta angelas poetas
Nes tobula – tyla – trimitas
Kuri išgirst paskirta čia

Kol išrašysi sielvartą juodai
Kol išraudosi rudeninę gėlą
Kai baugūs paukščiai ir miškai
Tau kalba apie liūdną laiką

***

Nejau visiems ta laimė pažadėta
Gyvenimo nuėjus pusę kelio
Teks pasiklyst ir viešpačiui dékot
Kad leido klaidžioti ir nepaklysti
Trumpam pametus pėdsaką takelio

***

Lyja tyliai. Lašai langan.
Keliais baigias kieme aklam,
Kad pakeltum akis į dangų –
Ménuo – angelas sargas nakties
Sielon šviesą sidabro lies
Ir Viduramžių miestui kuždės
Keliais baigési kelio pradžia

Benamé M.

Margarita nakties méniesienoj
Ant suoliuko parke sapnuoja –
Per senamiesčio bruką žingsniuoja
Savo sielos į turgų parduot.
Savo sielos kaip sniegas baltos.
Savo sielos kaip sniegas švarios.

Tomui Zanui

Išsivežkit mane per grandinėmis gruodo
Sukaustyta rytmetį gruodžio iš Vilniaus
Pro šventuosis Aušros vartus
Išsivežkit mane
Širdyje aš vežuosi tévynę –
Sopulingają meilės idėją
Ir tik vieno prašau,
Tam kely, spindulingoji motin Marija,
Kad jégų nepritrükčiau
Taip gyvent, kaip kalbu ir tikiu.

***

Eileraščiai – pasamonės laiškai,
Kad vieną ryta praregėtum laisvę.

***

I sapno žemę išeinu beginklis,
Be rūpesčių dienos, su vakaro malda –
Dar nežinau, nuo ko reikės ten gintis
Ir kokia bus siužeto pabaiga.

**

Peiliu sužeidęs vėjų senis rauda –
néra namų, nutilo medžiai.
Kas pakuždės dabar gyvenimo
žodžius, kaip reik išvert visatos
šalti – rūsčią šiaurės meilę.

Su savo nelaime liko vienas

Jūratė ČIRIŪNAITĖ

Su Vidiu Valaičiu (1958–2002) gyvenimas mane suvedė Vilniaus universitete. Jis iš mūsų kursų atėjo po akademinių atostogų. Buvome pažiūrėjami, bet artimiai nebendravome. Žinojau, kad rašo ir spausdina eileraščius. Vėliau iš jo paties išgirdau, kad kartu su Valdu Kukulu yra tapę vieno moksleivių literatūrų konkursu laureatu.

Baigę universitetą abu įsikūrėme Kaune. Iš pradžių Vidas dirbo „Vagos“ leidykloje koordinatorių ir gyveno bendrabutyje, vėliau perėjo į Maironio lietuvių literatūros muziejų. Kiekvieną dieną po darbo Laisvės alėja iš senamiesčio traukdavo į stotį, o iš ten važiuodavo namo – į Ažuolų Būdą. Aš gyvenu centre, todėl dažnai susitikdavome, pasisnekučiudavome. Kartą Vida palydėjau iki stoties. Tikriausiai buvo 1989 m. vasara. Tuomet žmonės gyveno apimti euforijos, apsviaigė nuo netiketų užplūdusios laisvės. Pradėjau kalbą apie tai, bet pasirodė, kad Vidas visuomeniniam gyvenimui visiškai abejingas. Jis gyveno kitame pasaulyje. Staiga, nutaisė šypsena, pasakė, kad ruošiasi stoti į budistų vienuolyną. Tai buvo labai netikėta ir iš tikrujų mane nustebino. Apie šį ketinimą iš šypsenos negaličio sulaikyti Vido išgirdau ir dar kartą – per vieną iš paskutinių mudviejų pokalbių Autobusų stotyje, likus keliems mėnesiams iki jo mirties. Bet ši kartą man jau nuo tos „naujienės“ norėjosi verkti – labai ne laiku ir ne vietoje ji buvo pasakyta. Jis dirbo sunkius darbus savo motinos ūkyje, o tai visiškai nederėjo su tuo, ką jis kalbėjo.

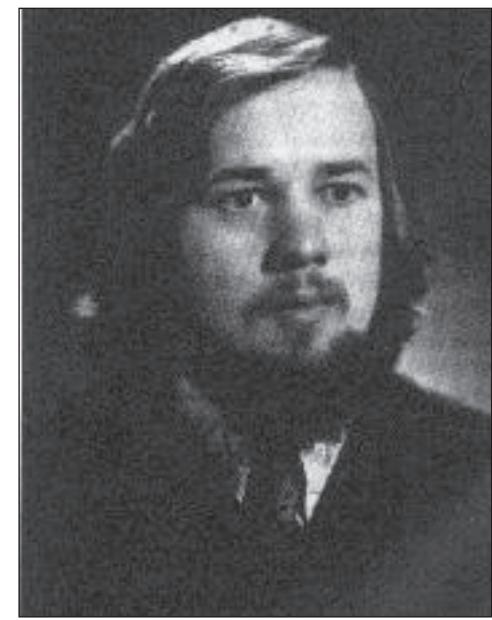
Abu su Vidiu domėjomės bioenergetika, maždaug 1990 m. lankėme technikos mokslo kandidato Vasilijaus Lenskio ir kaunietės gydytojos Elijošaitienės paskaitas bei pratybas. Susitikę apie tai pakalbdėdavome. Vieną kartą, kai dar Vidas dirbo senamiestyje, sutikau jį priekatedros labai susimąsičiusi. Paklausė, ar aš netekinu stoti į vienuolyną. Atsakiau, kad tikrai ne. O jis prasitarė, kad norėtu, tiki jam esą tikėjimo trūksta. Kalbėjo apie katalikų vienuolyną. Per tą pokalbi supratau, kad už katalikų vienuolyno sienu Vidas norėtų pasislėpti nuo valdiško darbo. Tiesiogiai nepasakė, bet tai buvo aišku iš jo reakcijos į mano pasakojuimą apie gyvenimą vienuolyno – jam buvo didžiulė naujiena, kad vienuolai ne tik meldžiasi, bet ir vaikščioja tarybą. Vėliau esame kalbėję ir apie budizmą. Prisimenu, kartą, kalbdamas apie karmaną, Vidas pasakė: „Jeigu tau kas nors atsinkink, pats esi kaltas. Tai ziauru.“

Iš gydytojos Elijošaitienės kursų, skirtų medikams ir skaitytų Kauno medicinos universitete, buvo galima išmokti labai humaniskų, bet mums, filologams, nepritaikomų dalykų: ilgiu pasitreniravus „išmokyti“ delnai, laikomai virš kūno, atskirti sveiką organą nuo nesveikos, taip pat nustatyti, kas jam yra: uždegimas ar priešingas reiškinys – energijos trūkumas. Net pasakyti tikslią diagnozę, kas organas: auglys, akmuo ar smėlis. Mokė, kaip savo delnu, per pirštų galus skleidžiant šilumą, šalinti skausmą. Idomių dalykų tuomet su Vido susižinojome.

Kaip vėliau supratau, bioenergetika, budizmas ir parapsichologija – vaikų žaidimas su degukais. Man vargais negalais pavykò tą informaciją išmesti iš galvos, o Vidas tokio pobūdžio literatūrą skaitė iki mirties.

Kaip patyriaus vėliau, jis ironiškai žiūrėjo į militaries struktūras. 2000-ųjų rudenį, kai vaiksciojome Laisvės alėja, stabtelejau prie Šaulių sąjungos būstinių skelbimų lentos, o jis su šypsena paklausė: „Ką, negi tévynė Lietuva pavojuje?..“ Man susidarė išpūdis, kad Vidorius apskritai buvo sveltimos bet kokios pilietiškuos aprašyti. Bet etniškumą jis labai vertino: jam patiko, kad „Bernelių užėigos“ padavėjai apsirengę tautiniai kostiumais.

Intensyvus mūsų bendravimo etapas prasidėjo 2000 m. rudenį, kai gyniai disertaciją. Tuo metu Vidas jau dirbo K. Donelaicių gatvėje esančiame Literatūros muziejuje. Vaikų literatūros skyriuje, kuris buvo per porą kvarthalų nuo mano darbo. Kartą per savaitę po paskaitų jis aplankydavau. Kai ateidavau, visada malonai sutikdavo, apsidžiaugdavo. Kartais darbe kartu su draugiškomis Vido kolegėmis išgerdavo

Vidas Valaitis.

me kavos. Bet dažniausiai jis kviesdavo mane į gretimame name įsikūrusią „Bernelių užėigą“ arba Dailės galerijos kavinę kitoje gatvės pusėje. Retai, bet nukakdavome ir į Laisvės alėjos kavines arba nukeliaudavome iki stoties: ten, kavinukėje, laukdavome jo autobuso. Vidas labai mėgo kavines. Jose palikdavo nemažą kulklaus atlyginimo dalį.

Vidas mėgo iš gėles, kėlis kartus įvairiomis progomis man jų yra dovanojęs – visada rožių.

Vėlai maniau, kad važinėti į Ažuolų Būdą į darbą jam per sunku. Jeigu bandyda vau Vidą atkalbēti nuo kasdienių kelionių ir apsistoti mieste, jis gindavosi aiškindamas, kad nepavargsta, gauna atsiesti.

Vidas buvo malonus pašnekovas, lengvai bendravo. Tačiau turėjo keistumų: apskritai ignoravo užstalės etiketą. Galbūt tuomet, jau sunkaus sirgiam, jam tai neatrodė svarbu.

Mégdavo pasakoti apie savo diplominį darbą, kurį rašė iš S. Gedos kūrybos. Tą darbą labai vertino, tiesiog gyveno prisiminimais apie jį. Ne kartą bandžiau paskatinti Vidą stoti į literatūros krypties doktorantūrą. Tai išgirdės visada purtydavo galvą. Mane štai stebino, nesupratau, kodėl dabar, kai yra visos galimybės (kitaip negu tada, kai mes baigėme universitetą), jis nenori testi darbo, kuris, kaip man atrodė, jam skirtas. Man buvo susidarę išpūdis, kad Vidas jau apskritai daug kam abejingas. Jis niekada manęs nepasiteiravo, apie ką rašau straipsnius – tai jam, matyt, nebuvo įdomu ar neatrodė svarbu. Ir eileraščių, kaip supratau, jau nerašė, bent su manimi apie tai niekada nekalbėjo.

Savo ligą nuo manęs Vidas slėpė, apie ją sužinojau iš Literatūros muziejaus darbuotojų tik po jo mirties. Ne tik slėpė, bet ir pats provokuodavo situacijas, iš kurių atrodė, kad yra sveikas kaip ridikas. Kiekvieną kartą, kai nueidavome į kavinę, Vidas man siūlydavo vyno. Aš mandagiai atsiskyravau, ir tuomet jis šypsdamas užsakydavo kavos. Kaip dabar suprantu, vaikščiodavo peilių ašmenimis, nes gérė stiprius vaistus, o tai su alkoholiu nesuderina.

Kartais prasitardavo, kad muziejaus lankytojams skaitys paskaitą. Žinojau, kad Vidas yra jų keletą parengęs. Tačiau apie paskaitas, priešingai nei apie diplominį darbą, kalbdėdavo gana abejingai. Kartą ar du yra nusivedęs mane į savo mažą tarnybinį kambarėlį. Vaikų literatūros skyrius antrame aukšte, rodė knygos, kurias aprašinėjo, pasakojo apie darbą. Atrodė, jis mėgo, vertino ir bijojo prarasti: vienu metu susirūpinusiu veidu išsitarė, kad dėl etatų mažinimo gali būti atleistas.

Vidas piktinosi į Lietuvą atėjusių laukinių kapitalizmu. Laikė didele neteisybę, kad studentai turi mokėti už mokslą. Kartą man pasakė: „Dabar mokytis aš negalėčiau.“ Supratau – dėl lėšų stygiaus, kurį jis labai jautė. Sakė, nesišyvena iš atlygimimo, turi leisti santaupas. Tačiau į kavines užėidavo kėlis kartus per dieną.

Sykius pasakodavo apie namus – motiną, broli, Kazlų Rūdoje gyvenančią seserį. Žinojau, kad gydytoja pamiršo sergantį Vido broli

savo kabinete ir išėjo namo, o jis išrengtas jos laukė kelias valandas. Liga komplikavosi, brolis tapo nedabarbingas. Tai buvo Vido nelaimių pradžia.

Sunegalavus broliui jis turėjo nubirbtis visus namų ūkio darbus: melžti karves, šerti kiaule, paukščius ir kumelę, paskui dar atvažiuoti į darbą Kaune, o grįžęs namo vėl apeiti ūkį. Tačiau apie tai, kad gyvenimo našta darosi nepakeliamai, Vidas neuzsimindavo. Jis visada man pateikdavo suromantinį savo aplinkos vaizdą, nutylédamas viską, kas susiję su gyvenimo proza. Kolegėms tuos pačius dalykus Vidas pasakodavo daug atviriau – su visomis nemalonimiems detalėmis. Kartą siūliausi važiuoti į Ažuolų Būdą tuo reikalui pas jį nuvažiavęs. Tačiau Vidas jų nepardavė, nes to daryti neleido motina, kuri pati, deja, jau nevaikščiojo, taigi gyvulių prižiūrėti neturėjo sveikatos. Taip Vidas liko vienas su savo nelaimė.

Kai dabar pagalvoju, liūdina, jog kritikuo gyvenimo momentu jis nebande šauktis mano pagalbos. Gal bendromis jégomis būtume ką nors sugalvojė.

Paskutinius pusantrų Vido gyvenimo metų mudu daug bendravome, bet nei apie savo asmeninį gyvenimą, nei apie tai, kas mums kada yra atsitiktę, niekada vienas kitam nepasakojo. Tiesiog buvome bičiuliai. Mačiau, kad Vidas pernelyg stipriai prisirišęs prie savo motinos (ar buvo prievarta, jos pririštas) ir jos akrai klausė. Dabar man atrodo, kad budistų vienuolynas jam buvo paprasčiausiai nepasiekiamą svajonę, bent jau jos išgvendinti jis niekada ir nebandė. O ar apskritai tai buvo įmanoma? Budistų vienuolyną nei Lietuvoje, nei Europoje nėra – reikėtų važiuoti į Nepalą ar Tibetą. O jei ir būtų nuvažiavęs, kokia kalba jis ten būtų kalbėjęs?

Po Vido mirties iš Literatūros muziejaus darbuotojų sužinojau, kad buvo dedama pastangų jam pagelbėti. Jo kolegės surado žmogų, pasirengusi nupirkti Vido gyvulius, jis buvo į Ažuolų Būdą tuo reikalui pas jį nuvažiavęs. Tačiau Vidas jų nepardavė, nes to daryti neleido motina, kuri pati, deja, jau nevaikščiojo, taigi gyvulių prižiūrėti neturėjo sveikatos. Taip Vidas liko vienas su savo nelaimė.

Praėjus trims savaitėms po jo mirties mirė ir motina, o po pusmečio paskui juos iškeliao ir Vido brolis.

Trejų metų Vidas. 1961 m.

Su klasės draugėmis Kazlų Rūdos vidurinėje mokykloje. 1975 m.

Market parkas

Jonas VAICEKAUSKAS

Naujiesiems atvykėliams į Čikagą „Gintaro“ baras – Market parko (*Marquette park*) centras. Aišku, dar buvo „Seklyčia“, buvo bažnyčia, bet jos populiarumu neprilygo Ažuolo tvarkomai išstaigai. I bažnyčią susirinkdavo daugiau žmonių, tačiau ten lankydavosi nemažai dipukų, todėl išpūžiai visai kitokie. „Gintaras“ – lyg namų pakaitalas, kurio taip reikia sveturi. Apie tai kalba daug emigrantų, o dar daugiau šnekų apie išvykimo priežastis. Dažniausiai pasitenkinama viena, lengviausiai apčiuopama – ekonominiai sunkumai. Tada lieka neaišku, kodėl gyvendamos panasiomis sąlygomis tautos nevienodai emigruoja. Nors atkakliai bandoma suniveliuoti tautinius ypatumus, jie vis tiek egzistuoja. Vieną jų galima būtų išvardyti tiesiog judrumu. Lietuviai, nuo seniausių laikų sėslūs žemdirbiai, bet pastaraisiais šimtmeciais neturėjė savarankiškos valstybės, lenkė kaimynus emigracijos mastais. Tas judrumas itin ryškiai reiškiasi į dabar.

Keista gėla tvyrojo tarp emigrantų Market parke tada, „Gintaro“ klestėjimo laikais. Man atrodo, ji būdinga visur išeivijoje, tikriausiai ir dabar. O gal jaunimas jau nejaučia? Skirtingos išvykimo priežastys ir aplinkybės, bet pastebėtinės bendras bruožas, kurį galima pavadinti savotišku avantiūrismu, asketizmu ir mazochizmu mišiniu. Daug kam tiesiog reikia išbandymu, sunkumų, kuriuos įveikti. Tėvynės, namų ilgesys – labai sunkus išmėginimas. Pirmi naujieji užatlantės emigrantai buvo pažymėti minėta gėlos žyme, ją demonstravo ir maldė susibūrimoose. Tarp svetimų, netgi bendraujant su dipukais, tai neįmanoma. Iš tikrujų kai kurie galėjo paprasciausiai grįžti, bet to nedarė. Gyvenimas ir darbas ten buvo išbandymas, kova, o pasitraukimas reikštų pralaimėjimą. Daug kas jau išvažiuodami nusiteikė kentęti, kovoti, nepasiduoti ir, žinoma, praturtėti. Sunku pasakyti, kiek čia buvo lemtinga Market parko specifika.

Kalbėjau su žmogumi, čia apsilankiusiu apie 1980 m. Buvo švaru, tvarkinga, bet labiausiai ištrigo, kad vejose prie gatvės žaidė vaikai, kurie kiekvieną praeivę sveikino lietuviškai. Kaip se-najame mūsų kaime. Ir taip visa me rajone – jis buvo ištisai lietuviškas. Didžiausia išeivijos lietuvių kolonija. Mes iškūrėme jos teritorijoje su menkais gyventojų likučiais. Ir ne tik gyventojų.

Dipukai, ypač pradžioje, nelaibai mus suprato. Kartais priešištaudavo: „Mes pasitraukėme idėjiniai sumetimais, o jūs palikote jau laisvą Lietuvą dėl pinigų.“ Patyliomis niurnėjome: „Anokia čia idėja – savo subines gelbėjot.“ Galbūt jie visgi šiek tiek teisūs. Pasitraukimas – aktyvus veiksmas, pasipriešinimas. Kai lietuvių neįmanoma apginti, jis savo išsišaukti gelbstima išnešant. Kiek tai moralu tos kartos atžvilgiu? Ar negoistiška? Likusieji ir pasvyvia prisitaikiusieji nubaudžiami bent jau tuo, kad jū mažiau. Bendruomenė mažesnė, vadinas, ir silpnės.

Dabar tautiškumo puolimas tokis stiprus, kad ir šia prasme galima ieškoti analogijų su buvusia emigracijos bangai.

Pamėginkime glaustai apibrėžti patriotizmo, tautiškumo pras-

mę. Tėvynė (*patria*) – tai iščios platesne prasme; individui, kad išgyventų, reikalingas apsauginis sluoksnis – lukštas – ir maitinantis terpę. Mums teigiamai, kad šiandien tai neaktualu: pasaulis atviras, svetingas ir saugus, o namuose – velniava. Bet jeigu mes gyventume tik šiandiena, mūsų jau seniai nebūtų. Ir karštą vasarą reikia ruošti malkas, nes žinome, kad žiema tikrai ateis. Kartoti „manjana“ mūsų sąlygomis netinka.

Kalbėdamiesi su dipuku, kuris visą amžių užsiėmė statybomis, užsiminėmė apie meksikiečius, kantriai atliekančius pačius juodžiausius darbus. Nesenai perbrė Rio Grande, jie būna tikrai stro-pūs. Nešališkai nusiteikės rangovas pasakė, kad lietuvių visgi „patvaresni“ darbe. Nebūčiau sugalvojės tokio apibūdinimo. Visi skirtingi – lenkas štai gali plušeti parą be poilsio, bet paskui savaitę reikės taisiati jo darbą.

Kartą smagiai padirbėjome trise: aš, lenkiukas – pardavimų vadžbininkas, pankas su vaivorykštine šukosena, ir jaunas juodaodis vairuotojas. I „show room“ vežime kinišką židinį. Reikėjo užnešti laiptais, tad nutarėme jį išpakuoti apačioje. Tamsiaodis buvo šnekus ir draugiškas. Jau važiuojant mėgino vaišinti mane pyragu, kurio atgnybo rankomis. Supratęs klaidą, labai sumišo. Iškart šoko prie darbo: čiupo plėsti lentą, vos neparvirto ir susižeidė vienimi ranką. Susinervinės puolė ieškoti, kuo sustabdyti kraują, ir užlipo ant vinies. Vaistinėlės jo išklerusioje mašinoje, aišku, nebuvo, bet rado ritinį popierinių rankšluosčių. Taigi po keleto minučių jis jau sėdėjo tragiska veido išraiška, didelėmis akimis, apsivynoje poperiaus skiautėmis, o mes su panku laiptais boginoje akmenis. Vairuotojas buvo nuoširdžiai susikrimtęs, kad negali mums padėti.

Zinau, jog galia būtį apkaltintas rasizmu, bet sutiksiu su tuo tik tada, kai man įrodys, kad juoda yra balta, ir atvirkišciai. Spalvas aš skiriu, o pavadinimus vartoju tokius, kurie paplitę ten tarp lietuvių. Niekada nesakiau, kad mes kuo nors geresni, bet vien jau tūkstantmečiai, praleisti gyventi skirtingomis sąlygomis, lėmė ne tik skirtinges mūsų odos spalvas. Ir nieko čia nepadarysi.

Kai Market parka pradėjo užimti vadinančių *juodžiai*, ne vienas dipukų prisiminė praradę tėviškę.

Žemaitis Kazimieras, kalbantis grynais kaunietiška tarme, pasakojo apie tuos laikus. Western gatvę buvo riba su juodaodžių rajonu. „Juodis šiapus Western – miręs juodis“ – vartotas tokis lakus posakis. Niekas jų nežudydavo, bet vedyavo, nes jie dažniausiai atėdavo vogti, plėškauti. Kai Martinas Lutheris Kingas organizavo didžiulę demonstraciją, lietuvių rajone buvo sutelktos gausios policijos pajėgos, kurios išsidėstė visu protestuotojų žygiamimo maršrutu. Kazimieras, jaunas vakis, tada jau turėjo motociklą. Iš abiejų jo pusų buvo po didelį deklą. Vaikinas nužiūrėjo griauna namą, ten pasikrovė visokių plytgalių ir vežė prie eitynių trasos. Lietuviai jaunimas pro policininkų pečius apmėtė demonstrantus, kurie vis tiek žygiamo toliau. Policija gaudė jaunuolius, grūdo į masinas, o išvežę už miesto paleisdavo. Prie Dariaus ir Girėno paminklo vyko mitingas.

Sakant kalbą M. L. Kingui į galvą pataikė pilnas vyno butelis. Jis buvo net praradę sąmonę. Vieną gražų rytą mačiau jaunų meksikiečių porelę – apsikabinę sėdėjо ant paties paminklo viršaus. Ir kaip ten užsikorė? Kai amerikonui pasakai, kur gyveni, dažnas kraipo galvą: „It's dark area!“ I Lemonto priemiestį išskelė dipukai kiekvienna proga vis demonstruodavo savo pranašumą likusiesiems Market parke. Juos tautiečiai laikė nevykėliais, kurie laiku nesusigaudė, kas vyksta, ir nespėjo parduoti namų iki nukrinant kainoms, kai rajonas pradėjo „tamsėti“. Vienas iš tokų „mandrų“ Lemonto gyventojų vis nevengė pasigirti, kad laiku numatė įvykius ir pasitraukė. Tačiau jo dukra patyliukais papasakojo, kad namą jis pardavė po to, kai keli tam siaodžiai įréme pistoletą įsaiškino, kas bus jam ir jo šeimai, jeigu sumanys ilgiau čia pasilikti.

Dažniausiai šešetą dieną per savaitę po vienuolika valandų atidirbė tautiečiai šeštadienio vakarą atbimbdavo prie „Gintaro“ ir pro langelį parodę Ažuolui, kad tikrai jų „snukeliai“ balti, pakliūdavo į vidų. Sunkiai nusakomas jausmas, kai vėl pamatai pažištama aplinką, veidus. Nebuvu ten nieko ypatingo, tik situacija tokią. Nesaugumo jausmas svetimoje, nepažįstamoje vietoje. Atrodė savaimė suprantama, kad sutemas į gatvę išeiti negalima ir tai ne tuščias išsigalvojimas. Mačiau, kaip baigėsi vienam išdrisusiam. Jis išėjo, nes buvo „priėdės dopu“ – apsvaigės. Taigi visiška izoliacija, kaip kokio batiskafo viduje – gal tai lémė bare tyrančias nuotaikas. Prisidėjo ir tai, kad dauguma dirbo su kitataučiais. Žinoma, lenkų, ukrainieti, rusų nesunku perprasti. Daug jų, taip pat lietuvių, kurį laiką pagyvenę ima karštai įrodinėti, kad labai myli Ameriką ir liks čia gyventi. Kai aš pasakydavau, kad myliu doleri, turia namus, o Amerika buvus nebuvis, kai kurie net gržteldavo per petį. Labai suprantama. Su meksikiečiais jau gerokai sunikau. Kai jų daug, o tu vienas, jokių draugysti – stengiasi pakankinti, kiek įmanoma. Visą laiką įtampa. Nori įtikinti bosą, kad baltasis už juos nė kiek negeresnis. Žemo ūgio, bet agresyvūs. Kai dirbome vienu du – tik klastingas, kartais naiviai kenkė, siekė įrodytis savo pranašumą ir išpūsti bet kokią mano klaidelę. Kova už būvį – darbo vietą. Kartais išskalbėdavome. Jaunas vyrukas, o jau keturi vaikai. Sakė, maistas pigus – tegul auga. Juokiasi: „Atkeršysim mes gringams už Naująją Meksiką ir Tekisas. Paliksim jiems Aliaską, nes mums ten per šalta, o čia mes apsigyvensim.“ Matant, kaip sparčiai jų gausėja, tai atrodo ne vien juokai.

Prisimenant gyvenimą Amerikoje kartais kyla visokių asociacijų su mūsų tėviškėle. Yra gržusiu dipukų, kurie išgyventi pasitraukimą iš Lietuvos, iš Market parko. Kaip jiems atrodo gėjų demonstracija ir vis kitokių veidų gausėjimas? Jiems gal neteks daugiau trauktis, o jaunesniems lietuviams?

Prisimenu atsisveikinimo vakarą „Gintare“, kai dipukas Ažuolas jau prisiprašė, kad leistume jam uždaryti barą – baigę visas dainas išvinguriavom lauk. Viejoje mašinoje sėdėjo labai sutrikęs jaunas tautietis su pilnomis saujomis savo mašinos stiklų duženų. Jis dar niekaip nesuprato, kas čia atsitiko.

Astronominiai skaičiai iš nulių

Atkelta iš 5 p.

Dabar žodžiai sau, melodija sau, o kažkur per viduri stovi autorius, iš visų jėgų apsimetantis, kad mąsto, o kadangi tas mąstymas dažnai daugiau negu abejotinas, tai ir mąstytojas atrodo mažumelę juokingas. Čia dera išsakyti ir vieną bendresnį pastebėjimą: kas nutiko mūsų lyrikai ir mūsų mąstymui, kad bet koks bandymas filosofuoti eilėraštyje atrodo mažų mažiausiai ištartinas, o dažniausiai – tiesiog komiškas. Ar seniai buvo laikai, kai „Poezijoje ir žodyje“ Marcelijus Martinaitis bandė visus atgrasinti nuo pernelig dažno žodžio „būtis“, ir keičiausia, kad net grafomano tekste tas žodis neatrodė juokingas. Ar nebus nutikę taip, kad visų mūsų mąstymas (taip pat ir poetų) klasikinės filosofijos atžvilgiu yra toks sumenkėjęs, kad net bandymas mąstyti atrodo jau ne natūrali žmogaus būsena, o poza, similiacija, vaidyba? Ir todėl pašelusiai juokinga? Visiškai nesupratau, kodėl Leonardui Gutauskui prireikė išspausdinti savo rusiškuosius eilėraščius („Literatūra ir menas“, gegužės 6). Žinau, kad ne vienas lietuvių poetas bandė ar bando parašyti rusiško eilėraščio sekimą rusiškai (nenumaldoma poetinė pačios kalbos trauka: lietuviškai niekaip neišgausime sąskambiu, kurie susidaro rusų kalboje, bet ir rusiškai nepasakysime to, ką pasako lietuviškas garsiažodis), tačiau niekam jo nerodo, nes, viena, rusų kalba sukurtą tekstą gali vertinti tik rusų literatūros specialistas ir tik rusų poezijos kontekste, antra, publikuojamas kitakalbę kūrybą poetas išduoda savo panieka gimbajai kalbai, nepasitenkinimą jos galimybėmis, o tai su kūrėjo išpareigojimais jau nesuderinama. Pagaliau net ir atmetus šias provokatyvias abejones, akivaizdu, kad skaičiui pagrindinius rusų sidabro amžiaus poetus iš L. Gutausko eilėraščio jokia naujovė nenušvis. Pačia tiesiaeigiskiausia prasme susmulkėjęs poetas yra Tomas Arūnas Rudokas (birželio „Metai“), nes nesidrovėdamas, netgi kiek afišuodamasis rašo apie menkus, nei jam pačiam, nei kam kitam nereikšmingus jausmus ir patyrimus: „Violetinis klozetas, / Violetinis poetas / Daro syki kaip kadetas... / Kuo čia ponas Dievas dėtas / Arba Salvador Dali?! // Violetinė putytė / Pusto Violka Violytė - / Ką su ja dabar daryti? / Vėjas moka taip pustyt - / Tu pustyt taip negali.“ Jei formos prasme būtų išbalansuota antra strofa, numotum ranka ir sakytm: bala jo nematė, smagi blyvyza, kokių kalnus priraše ir Kazys Binckis. Bet problema čia didesnė. Tekstas suruktas eilėraščio similiacijos, eilėraščio-similiakro laikais ir preteinduoja atstovauti vieninteliam autentiškam, tikrai išgyventam eilėraščio modeliui (ir to iš T. A. Rudoko tikrai niekas neatims), savo Sergejaus Jesenino ir Pauliaus Širvio lyrizmo tąsai. O čia jau prasideda keblumi: jei už gryną pinigą pripažinsime T. A. Rudoko šelgiojimus, turėsime susitaikyti su kai kurių tyrinėtojų persėma nuostata, jog ir anų poetų kūryboje „nieko nėra“, jei lengva ranka nurašysime T. A. Rudoką, duosime ženkla, kad jaunam žmogui tiesioginio išgyvenimo, išsisakymo lyriką iš-

vis reikia aplenkti, ir taip užblokuosime kelius būsimiems marčėnams. Negana to: jau šiandien ne turime adekvacijos kritinėms kalbos panašiemis tekstams aptarti, vadinas, rytoj neteksime iš literatūrologinio instrumentarijaus, be kurio bus neįmanoma nagrinėti klasikinio lietuvių poezijos palikiomo. Ir sakyk, žmogau, kad apie su smulkėjusią poezią pakanka kalbėti atsainiai, jei ji išprovokuojatek viusutinių poezijos problemų. Paulius Norvila („Literatūra ir menas“, gegužės 20) traukiasi nuo savo pirmosios knygos ir gerai daro, nes poetinė Tomo Venclovos – Gintaro Patacko linija vis dėlto buvo per arti, bet nežinau, ar šią liniją keisti Gycio Norvilo – Artūro Valionio racionalistine linija yra lygiavertiskas sandoris: „skusti bulves galima / tūkstantį metų, / ilgai ir nuobodžiai, kol / pastebési ką nors / nepastebéta, / pavyzdžiu, raižomą širdį / savodelne, savo krūtinėj, / vienu / ir tuo pačiu skustuvu - / ašmenimis / žodžių nepasakytu“ („skusti bulves galima“). Reikalas tas, kad A. Valionio (kaip ir jo Siamo dvynio G. Norvilo, kuri praėjusioje apžvalgoje netycia „išrinkau“ RS valdybos nariu, dėl ko ir jo, ir „Nemuno“ skaitytojų atsiprašau) avangardas yra savitas ir svarbus, reikšmingas tiek, kiek jis atsiskaiko dekonstruoti, ardyti, žaloti poetinę kalbą („Literatūra ir menas“, gegužės 13). Vietoj to jis „retina“, atsisako jos. Šio autorius kalba pabrėžtinai asketiška, taupi, racionali, eilėraštis remiasi ne žodžių muzika, kaip klasikinėje poetinėje kadencijoje, o išimtinai struktūra, kompozicijos laužiniu. Tai labai svarbu ir intriguoja „eilėraščio gamybos“ laboratorijoje, apskritai galvojant apie profesionalią formalią „eilėraščio alchemiją“, tačiau nieko bendra nėturi su poezią kaip giliuoju menu, pirmiausia susijusiu su muzika. Ō geriausia pirmosios P. Norvilio knygos eilėraščiai kaip tik susiję su pažadais muzikai. Itin „pavyko“ debiutuoti dar niekut ne girdėtai autorei Mildai Baroneitei („Šiaurės Atėnai“, gegužės 6): ką išdarinėjo nevaldomas kompiuteris, surinkinėdamas jos eilėraščius, nei nupasakoti, nei pavaizduoti neįmanoma („kas skaė, kad Devio skrelpleis / pdarao iš tėavus gnejiu, išriknatį / né vleinio - itšritnaij, šti ką pdaaro -“), bet jokiame vėlesniame numerijyme taip ir neaptikau nei klaidų ištaisymo, nei atsipašymo. Šiaip jau kol kas jos tekstai labiau panašūs į eilėraščių simuliakrus: nesakau, kad negalima sakyti „trečia para apsisiautusi sienomis“, bet tvirtinu, kad kol bus pelnyta teise „apsisiausti sienomis“, turi susiformuoti savita vaizdinė ir metaforinė sistema. Kitaip tariant, „siautimas sienomis“ turi tapti svarbiausiu autorės poetikos atpažinimo ženklu, tada jis bus natūralus ir savitas, o dabar téra jau natviškas poetinis akibrokštas. Pribloškiantys Evaldo Dirgėlos („Šiaurės Atėnai“, gegužės 20) poezijos dydžiai, keli kartus nuringiantys net Eduardo Mieželaičio poezijos mastus („Žmogus, galėjės sudrebinti pasauli“, „Bažnyčia“, „Mintys“ ir pan. – tai vien eilėraščių pavadinimai, o kas būtų, jei pažvelgtumėte į metaforiką!). Analogiškai didelis ir siaubas, prisiskaičius tokios poezijos – kartais neaišku, ar autorius ištisies neto sąmoningai siekia: „Mamytės anarchistės ir / Chaoso deimantai vaikai. / Lapai auksiniai beržų /

nukritę po kojom pakyla ir lekia / i / dangų pavejui dargi gražiai negu / auksiniai pinigai...“ Itin siūlyciu atkrepti dėmesį į viską išdidinančią skyrybą ir perdėta dalyčių gausą: *i, po, dargi*. Simuliuoja, o ne kuria eiléraštį ir Giedrė Masedonskaitė („Literatūra ir menas“, gegužės 20), bet kadangi autorė dar labai jauna ir pati tuo akivaizdžiai didžiuojasi, apie ją kol kas patylėsime. Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad apie Donato Neverausko eiléraščius („Šiaurės Atėnai“, gegužės 20) reikėjo kalbėti kur nors greta T. A. Rudoko, visgi ši autorų kuo ramiausiai pasilikau pabaigai – kaip savotišką, bet itin svarbų accentą. Vien jau todėl, kad jis reprezentuoja poezią, kuri nūnai yra visai išnykusi (po Antano Gustaičio ir Vlado Šimkaus). Pasirinkta ironiška, kritinė pozicija toli gražu ne tas pats nei pozicija, kuri savaimė tampa ironiška dėl pernelig didelio susireikšminimo. O ir profesionalumo D. Neverauskui užtenka: „Ugniplaukė Pjeretė / Burnoj cigaretė / Atkiusis koja / naqty stovinuoja // Po gatvės žibintu / Grakščiai pakabintu / Mašinos sustoja / Ir meilė klostoj.“

Pakartokime ižanginius klausimus: ar gali susmulkėti novelė, apsakymas, jei prozos teksto esmė ir yra smulkmeniškas buities ir kasdienybės detalių aprašinėjimas, registravimas, kurį suvisuonti, išdidinti gali tik teksto apimtis ir jo prasmui, reikšmių gausa? Ir atvirkščiai: ar gali būti nesusmulkėjusi novelė, apsakymas, jei jie yra „mažieji“ didžiosios prozos žanrai, o jų uždavinys tyrinėti ir taip susmulkinto prozos pasaulio fragmentą, detalę, kurių reikšmė išryškėja tik nagrinėjant viso didžiojo kūrinio koncepciją, atspindimą pasaulio sampratą? Juk niekas niekada atskirai nekalba apie novelės koncepciją, taip pat ir apie žmogaus sampratą konkretioje novelėje ar apsakyme. Jei panašūs dalykai ir aptariami, tai turima galvoje mažiausiai visa vieno ar kito autorius kūryba. Tiesa, kalbama, ir labai noriai, apie novelės ar apsakymo pasaulėjautą, emocinę pasakojimo tonaciją, bet tokiai atvejais apie prozą kalbama lygiai tais pačiais žodžiais kaip ir apie poezią, tad konkretumo labui prašom iš naujo perskaityti pirmąjį straipsnio pastraipą. Viskas, kas tiko poezių, pažodžiu tikslas ir smulkiajai prozai.

Realybėje prozos susmulkėjimas dar akivaizdesnis, agresyvenis ir ižūlesnis nei poezijos, ir pirmiausia dėl to, kad prozos kalbėjimas atviresnis, tiesiogiskesnis, todėl čia gerokai sunkiau profesionaliai suvaidinti novelės ar apsakymo simuliakrus. Arba šie pernelig akivaizdžiai matomi ir atpažįstami. Manau, šiandienos prozininkai noriai grįžtų prie „Ezopo kalbos“ estetikos, kuri padėtų paslepinti dirbtinai sukonstruoto kūrinio griaucius, bet mokyties jie neįprato, o nesimokant beveik nėra iš ko tiesiogiai šios patirties perminti, nes „EZOPO kalbos“ meistrai baigia išmirti, o iš likusiu geriausieji patys pereina prie klasikinio linijinio pasakojimo (Romualdas Granauskas). Todėl ir manau, kad Vytautui Girdžiui geriau grįžti prie „Valinčiaus“ poetikos, kur jis laisvai maudési liaudiškos kalbos stichijoje, kartu aprépdamas gilius turtinges liaudiškos pasaulėjautos klodus, o ne kladžioti šiandieniniais „Koridoriais“ („Nemunas“, gegužės 26 – liepos 1). Salyginė kalba, tuo labiau saj-

li suintriguoti. Filosofinius ne filosofinius, matafizinius ne metafizinius gyvenimo pastebėjimus ir apmąstymus publikuoja Romas Sadauskas („Diemeniškių paveikslėliai“ – gegužės „Metai“). Skaityt išaugu ir lengva, bet trikdo tam tikra kaimynystę. Kai žinai, kad tokiu pat principu, lygai tokia pat forma savo apmąstymus rašo, tarkim, Arvydas Šliogeris („Bulvės metafizika“), tarsi nejučiom imi dairytis filosofijos ir R. Sadausko tekstuose, o jos čia nėra, ir jau nusiviltum, jei nebūtum pajutęs trumpam tave sušildžiusi paprasčiausiu šių tekstu gerumo. Jei sutiksime, kad paprastas žmogiškas gerumas yra vertinges ne mažiau už giliajų išmintį, turėsime sutikti, kad panašios knygos (o jų susidarys jau keletas) yra velyvojo R. Sadausko *alfa* ir *omega*. Visai nebloga mankšta būtų Vilniaus Butrimo bandymas parašyti novelę „Karilionas ir spalvoti skėtukai“ („Literatūra ir menas“, gegužės 20), bet visiškai dirbtinai „prikabinta“ pirmojo pastraipa apie prostitutę, priemusią pirmajį klientą, nes vėliau prie šios temos negrįžtama; dvasininko ir prostitutes dialogai atrodo kaip dvieju egzaminui nepasiruošusių studentų dialogai, nors psychologinio tokio būsenų pagrindimo nėra; novelės finalo bandymai „sumitinti“, universalizuoti didžiasias etines sąvokas (kilnumas, atjauta ir pan.) yra neparuošti viso teksto, ir todėl ganetinai dirbtiniai. Bet tai vis dėlto geriau negu Nijolės Raižytės romano „Kareivio duktė“ ištraukos („Literatūra ir menas“, gegužės 13) jau skaityt „Šiaurės vasaros“ almanache, bet tai esmės nekeičia: kaip ir pirmo skaitymo metu, taip ir dabar tai buvo pirmas D. Kalinauskaitės apsakymas, kuriam, galima sakyti, likau abejingas. Visų pirmą nemanau, kad sofos-lovos pirkimo sceną D. Kalinauskaitės „Dryžuoti“ („Šiaurės Atėnai“, gegužės 13) jau skaityt „Šiaurės vasaros“ almanache, bet tai esmės nekeičia: kaip ir pirmo skaitymo metu, taip ir dabar tai buvo pirmas D. Kalinauskaitės apsakymas, kuriam, galima sakyti, likau abejingas. Visų pirmą nemanau, kad sofos-lovos pirkimo sceną D. Kalinauskaitės „Dryžuoti“ („Šiaurės Atėnai“, gegužės 13) jau skaityt „Šiaurės vasaros“ almanache, bet tai esmės nekeičia: kaip ir pirmo skaitymo metu, taip ir dabar tai buvo pirmas D. Kalinauskaitės apsakymas, kuriam, galima sakyti, likau abejingas. Visų pirmą nemanau, kad sofos-lovos pirkimo sceną D. Kalinauskaitės „Dryžuoti“ („Šiaurės Atėnai“, gegužės 13) jau skaityt „Šiaurės vasaros“ almanache, bet tai esmės nekeičia: kaip ir pirmo skaitymo metu, taip ir dabar tai buvo pirmas D. Kalinauskaitės apsakymas, kuriam, galima sakyti, likau abejingas. Visų pirmą nemanau, kad sofos-lovos pirkimo sceną D. Kalinauskaitės „Dryžuoti“ („Šiaurės Atėnai“, gegužės 13) jau skaityt „Šiaurės vasaros“ almanache, bet tai esmės nekeičia: kaip ir pirmo skaitymo metu, taip ir dabar tai buvo pirmas D. Kalinauskaitės apsakymas, kuriam, galima sakyti, likau abejingas. Visų pirmą nemanau, kad sofos-lovos pirkimo sceną D. Kalinauskaitės „Dryžuoti“ („Šiaurės Atėnai“, gegužės 13) jau skaityt „Šiaurės vasaros“ almanache, bet tai esmės nekeičia: kaip ir pirmo skaitymo metu, taip ir dabar tai buvo pirmas D. Kalinauskaitės apsakymas, kuriam, galima sakyti, likau abejingas. Visų pirmą nemanau, kad sofos-lovos pirkimo sceną D. Kalinauskaitės „Dryžuoti“ („Šiaurės Atėnai“, gegužės 13) jau skaityt „Šiaurės vasaros“ almanache, bet tai esmės nekeičia: kaip ir pirmo skaitymo metu, taip ir dabar tai buvo pirmas D. Kalinauskaitės apsakymas, kuriam, galima sakyti, likau abejingas. Visų pirmą nemanau, kad sofos-lovos pirkimo sceną D. Kalinauskaitės „Dryžuoti“ („Šiaurės Atėnai“, gegužės 13) jau skaityt „Šiaurės vasaros“ almanache, bet tai esmės nekeičia: kaip ir pirmo skaitymo metu, taip ir dabar tai buvo pirmas D. Kalinauskaitės apsakymas, kuriam, galima sakyti, likau abejingas. Visų pirmą nemanau, kad sofos-lovos pirkimo sceną D. Kalinauskaitės „Dryžuoti“ („Šiaurės Atėnai“, gegužės 13) jau skaityt „Šiaurės vasaros“ almanache, bet tai esmės nekeičia: kaip ir pirmo skaitymo metu, taip ir dabar tai buvo pirmas D. Kalinauskaitės apsakymas, kuriam, galima sakyti, likau abejingas. Visų pirmą nemanau, kad sofos-lovos pirkimo sceną D. Kalinauskaitės „Dryžuoti“ („Šiaurės Atėnai“, gegužės 13) jau skaityt „Šiaurės vasaros“ almanache, bet tai esmės nekeičia: kaip ir pirmo skaitymo metu, taip ir dabar tai buvo pirmas D. Kalinauskaitės apsakymas, kuriam, galima sakyti, likau abejingas. Visų pirmą nemanau, kad sofos-lovos pirkimo sceną D. Kalinauskaitės „Dryžuoti“ („Šiaurės Atėnai“, gegužės 13) jau skaityt „Šiaurės vasaros“ almanache, bet tai esmės nekeičia: kaip ir pirmo skaitymo metu, taip ir dabar tai buvo pirmas D. Kalinauskaitės apsakymas, kuriam, galima sakyti, likau abejingas. Visų pirmą nemanau, kad sofos-lovos pirkimo sceną D. Kalinauskaitės „Dryžuoti“ („Šiaurės Atėnai“, gegužės 13) jau skaityt „Šiaurės vasaros“ almanache, bet tai esmės nekeičia: kaip ir pirmo skaitymo metu, taip ir dabar tai buvo pirmas D. Kalinauskaitės apsakymas, kuriam, galima sakyti, likau abejingas. Visų pirmą nemanau, kad sofos-lovos pirkimo sceną D. Kalinauskaitės „Dryžuoti“ („Šiaurės Atėnai“, gegužės 13) jau skaityt „Šiaurės vasaros“ almanache, bet tai esmės nekeičia: kaip ir pirmo skaitymo metu, taip ir dabar tai buvo pirmas D. Kalinauskaitės apsakymas, kuriam, galima sakyti, likau abejingas. Visų pirmą nemanau, kad sofos-lovos pirkimo sceną D. Kalinauskaitės „Dryžuoti“ („Šiaurės Atėnai“, gegužės 13) jau skaityt „Šiaurės vasaros“ almanache, bet tai esmės nekeičia: kaip ir pirmo skaitymo metu, taip ir dabar tai buvo pirmas D. Kalinauskaitės apsakymas, kuriam, galima sakyti, likau abejingas. Visų pirmą nemanau, kad sofos-lovos pirkimo sceną D. Kalinauskaitės „Dryžuoti“ („Šiaurės Atėnai“, gegužės 13) jau skaityt „Šiaurės vasaros“ almanache, bet tai esmės nekeičia: kaip ir pirmo skaitymo metu, taip ir dabar tai buvo pirmas D. Kalinauskaitės apsakymas, kuriam, galima sakyti, likau abejingas. Visų pirmą nemanau, kad sofos-lovos pirkimo sceną D. Kalinauskaitės „Dryžuoti“ („Šiaurės Atėnai“, gegužės 13) jau skaityt „Šiaurės vasaros“ almanache, bet tai esmės nekeičia: kaip ir pirmo skaitymo metu, taip ir dabar tai buvo pirmas D. Kalinauskaitės apsakymas, kuriam, galima sakyti, likau abejingas. Visų pirmą nemanau, kad sofos-lovos pirkimo sceną D. Kalinauskaitės „Dryžuoti“ („Šiaurės Atėnai“, gegužės 13) jau skaityt „Šiaurės vasaros“ almanache, bet tai esmės nekeičia: kaip ir pirmo skaitymo metu, taip ir dabar tai buvo pirmas D. Kalinauskaitės apsakymas, kuriam, galima sakyti, likau abejingas. Visų pirmą nemanau, kad sofos-lovos pirkimo sceną D. Kalinauskaitės „Dryžuoti“ („Šiaurės Atėnai“, gegužės 13) jau skaityt „Šiaurės vasaros“ almanache, bet tai esmės nekeičia: kaip ir pirmo skaitymo metu, taip ir dabar tai buvo pirmas D. Kalinauskaitės apsakymas, kuriam, galima sakyti, likau abejingas. Visų pirmą nemanau, kad sofos-lovos pirkimo sceną D. Kalinauskaitės „Dryžuoti“ („Šiaurės Atėnai“, gegužės 13) jau skaityt „Šiaurės vasaros“ almanache, bet tai esmės nekeičia: kaip ir pirmo skaitymo metu, taip ir dabar tai buvo pirmas D. Kalinauskaitės apsakymas, kuriam, galima sakyti, likau abejingas. Visų pirmą nemanau, kad sofos-lovos pirkimo sceną D. Kalinauskaitės „Dryžuoti“ („Šiaurės Atėnai“, gegužės 13) jau skaityt „Šiaurės vasaros“ almanache, bet tai esmės nekeičia: kaip ir pirmo skaitymo metu, taip ir dabar tai buvo pirmas D. Kalinauskaitės apsakymas, kuriam, galima sakyti, likau abejingas. Visų pirmą nemanau, kad sofos-lovos pirkimo sceną D. Kalinauskaitės „Dryžuoti“ („Šiaurės At

Po karšta Madrido saule

Romualdas LANKAUSKAS

Ne taip seniai spaudojo perskaičiau, kad ketvirtadalį Vilniaus, Lietuvos sostinės, gyventojų maiatinasi kruopomis. Laikraščio komentaras buvo trumpas: nekas. Iš tiesų nekas dvidešimt pirmais atkurtos valstybės, bet vėliau įstumtos į ES, gyvavimo metais. Tačiau aš, dar neprilausydamas tai kruopomis besimaiteinančiųjų kategorijai, ryžausi, galima sakyt, tam tikrai avantiūrai: nusprenzdžiau aplankyt Madridą – mat daug kur keliovau, o štai Ispanijos iki šiol neteko pamatyti.

Kelionė turėjo konkretų tikslą, nes rūpėjo susipažinti su Madrido meno lobiais – žinojau, kad jų ten devynios galybės. Per mažiau nei savaitę trukusią viešnagę, aišku, visko neaprëpsi, visur nesuspėsi, tik galutinai nuo kojų nusivarysi, bet vis dėlto tai, kas tau svarbiausia, nėra nepasiekta, neregėta ir ilgam neįsiminta nauju išpūdžiu lavinai atslūgus.

Tačiau kaip sudėlioti šį kelionės išpūdžių aprašymą? Ką labiausiai išskirti? Turbūt reikėtu pradeti nuo kelių sakinių apie Madridą, apie jo pribloškiamą didingumą ir estetinį turtingumą, atsiveriantį kiekviename žingsnyje. Tik žvelk į tai ir gérēkis. Nuviltas nebūsi. Išpūdingos aikštės su puikiais ir, žinoma, veikiančiais fontanais, platūs bulvarai, žaliuojantys, rūpestingai prižiūrimi parkai, labai savita ir stebinanti architektūra su daugybe masyvių ir sumaniam išpuoštų, bet grafitininkų neišterliotų pastatų, ant kurių niekas nesiruošia užkelti architektūrių *stiklainių*.

Tai, siaip ar taip, karalių ir didikų, Ispanijos grandų miestas, susiformavęs per šimtmecius ir liudijantis buvusią, o dar ir nesunykusią šalies galybę, jos įvairiai, svarbiausiai išvirkiai paženklintą istorinę praeitį. Madridas bemaž nepanašus į kokį nors kitą Europos didmiestį – nei į Londoną, nei į Paryžių. Tai tipiškai ispaniškas miestas, kuriamo visur sklando išskirtinė ispaniška dvasia, ir jos neįmanoma nepajusti. Tuo, ir, be abejo, ne vien tuo, Madridas įdomus, patrauklus ir žavintis pirmą sykį čia atvykusį žmogų. Niekas mieste neatsiduoda nykiu provincializmu. Matyt, būtų beprasmis stengtis visa tai aprašyti, deramai pertekli Madrido didingumą ir jo nepranokstamą grožį, todėl nė nebandyti.

Madridą reikia pamatyti savo akimis. Reikia tame praleisti bent keletą dienų šviečiant karštai piešietiskai saule, užiant ir dundant begaliniam automobilių srautui, aidint sirenomis, neskubant ir dairanties į vešlą augmeniją, labai žaliai ir neįprastą, ypač mums, šiauriečiams, taip pat į praėjusią šimtmeciu architektūrą – tokia keistą, su skirtingų stilų samplaika, kuri kažkodel neatrodo netikusi ir nepateisina, bet, priešingai, nelikia jokių didesnių abejonių. Ir tas savitumas tikrai nepamirštamas.

Iš tiesų niekur keliaujant po pašaulį neteko matyti tiek milžiniškų praėjusių epochų pastatų, pasizymintų skirtingu architektūriniu elementu gausybė ir jų paslaptinė, tiesiog neįtiketinā visumos darna. Bent jau man nesinorėjo dėl ko nors prieštarauti ir ižvelgti prastą skonį ar statytojų neišmanymą, o ką jau kalbėti apie pastatų solidumą, puošbos gausybę ir darbo kokybę, nes turbūt laikas bejėgis įveikti šių mūrų tvirtumą. Mat statyta ne vienai dienai, ne keliems dešimtmeciams, bet amžiams, su didele meile, profesiniais įgūdžiais ir išmanymu. Kokiu meistru

būta! O modernioji architektūra (jos, nors nelabai daug, Madride yra) tą patį patvirtina, kaip ir puičius fontanai, spalvingi gelynai ir išpūdingi paminklai gerai suplanuotose aikštėse ir skveruose, kai puošiant besipieščiančią sostinę neblogai pasidarbavo ir italių menininkai. Užtart tiek ir istorijos, ir meno šiame didingame mieste, kurio pradžia siekia IX a. Visas Madridas gali būti palygintas su milžinišku muziejumi – architektūros, skulptūros ir kitų menų. Taip, mano čia gausu. Grožio irgi. Ar juo nespindili *Puerta del Sol*, *Puerta Calle de Alcalá* arba *Plaza de España*? Kur tik pažvelgsi, ten pagansi akis.

Madridas pristatomas užsieniečiams kaip modernus, atviras, dinamiškas ir kosmopolitinis miestas, bet tai nereiškia, kad kosmopolitizmas Jame pastebimas negatyvia prasme, nes, matyt, pirmiausia turimas omenyje atvirumas tūkstančiams turistų, aplankančiu jį įvairiausiai pasaule šalių. Madridas faktiškai labai ispaniškas, savo identitetu neprarašęs miestas, tai ir sudaro jo žavesį bei savitumą. Tad gatvėse, bulvaruose ir aikštėse ne išvysi žemiausio lygio amerikietiškos kultūros įtakų su prasciausiomis jos apraškomis. Ispanai nestokoja gero skonio, gerbia ir puoseleja savo tradicijas, nacionalines vertėbes. Tai ori tauta, žinanti savo vertę, prisimenanti garbingą šalies praeitį, kai Ispanija buvo viena galiausiai pasaule valstybę. Ispanas ir šiandien nė kiek nepanašus į bestuburi, nusizeminusi, svetimiesiems vis pataikaujant lietuvi, kuris gal jau ir nesuvokia savo tautybės ir valstybės svarbos skubėdamas pasiduoti blogiausiomis užjūrio įtakoms ir kvalailių mėgdžiodamas svetimas manieras iš degraduojančių ir sujauktų Vakarų po nekontroliuotu imigrantų antplūdžio. Dabar jau neišmanoma, kaip gelbėtis nuo Vakarų Europos šalis prislėgusių baisių problemų ir jų sukeltų konfliktų. Taip atsikits ir Lietuvai, jei mūsiškiai nesubrendėliai toliau brucks tautai savo svaičiojimus negalvodami apie būsimas sekmes mažai ir katastrofiskai besiblaškančiai tautai, kuri lyg ir parsirošius išnykti, tapusi Europos Sajungos pastumdė...

Madridas šauniai atrodo dar ir todėl, kad jis rūpestingai ir sumanai prižiūrimas, gatvės neduobėtos, miestas gali pasigirti nepriekaištinga, nuolat palaiikoma švara. Smaigiai Ispanijos sostinėje nuteikia ir kitas dalykas: tai visiško saugumo jausmas – čia nepatirs jokio mums gerai pažiūsto chamizmo, agresyvumo ar smurto. Kodėl? Užtenka pažvelgti į ispanų policiją ir įsitikinsi, kad pareigūnai į debesis nežiopso. Ji gerai ginkluota, aprūpinta ir guminėmis lazdomis. Jai į akis šokti ar net imti šaudyti nedrįstų kokie nors padugnų tipai, kaip tai gali bet kada įvykti mūsų Šiauliouose, ir ne tik tenai... Tuoj gautu per sprandą, o tada greit išgaruočių begalinis ižūlumas. Su tokia policija Lietuvoje turbūt irgi būtų įmanoma įvesti tinkamą tvarką, kurios pas mus jau seniai nėra. Na, o ispanų policininkams, aišku, netenkia basiem protestuoti prie parlamento, kad valdžia juos geriau apautų ir paškirtų kiek padoresnę algą... Būnant Madride niekada nešmékštėlio mintis apie galimą nesugebėjimą sėkminges valdyti valstybę, valdininkų apsilieidimą, bukai protiškumą ar biurokratinį abejingumą.

O ispaniška kultūra? Kokia jos politika ir padėtis? Ar čia autorai ir leidėjai vis žlugdomi juos smau-

giančiais mokesčiais? Ar rašytojai priversti dirbtu veltui arba beveik veltui? Žinoma, išsidūs ispanai su tuo nesusitaikyti, juk jie ne užgūtų žmonių palikuonys, užt valdžią pasiekęt smarkiausią protestų bangą. Ispanų intelektualai ir menininkai greičiausiai netoleruoti ir klerikalizmo išsigalėjimo, kokį turime progos stebėti.

Na, bet gana apie tuos nesmagius ir viduramžiais dvelkiančius dalkus. Tikrai į Madridą atkakau ne tam, kad viša laiką prisiminčia liečiuviškas realijas. Susiruošiai lantyti nuostabius Madrido muziejus, kurie yra geriausiai mokykla kiekvienam dailininkui, kai jis nori lauvinis ir toliau tobulėti, o tai būtina, jeigu tau iš tiesų rūpi kūrybinė pažanga, reikalaujanti visokeriopų pastangų, naujų žinių ir akiracijo plėtimo. Tiesa, amatiniams arba visiokui infantiliškų instaliacijų gamintojas gali ir be šito neblogai apsieiti. Kai žmogus nepajégia būti dailininku, imasi daryti instaliacijas arba performansus ir pasivadina menininku...

Atvykės kitą rytą patraukiau į garsųjį *Prado* muziejų *El Prado* prospete. Tikėjausi jį bent iš dalių apžiūrėti, nes daugiau aprépti, turint omenyje, kad muziejuje per aštuonius tūkstančius eksponatų, būtų buvę pernelyg naivu. Ir ką gi? Atžingsniavau iki milžiniško pastato ir sustojau didžiai nusiminęs, nes išvyduau pusės kilometro ilgio lankytovų eilę prie kasų. Ne, nestovėsiu joje, nors ir nuolat judančioje, nusprenzdžiau. Gal kitą dieną eilę bus trumpesnė, tada ir aplankysisi muziejų negaistamas brangaus laiko atgrasoje eilėje. Taigi bandžiau gudrauti, užt nudrožiau į kitą, ne labai toli esantį, Madride gerai žinomą modernaus meno muziejų: *Museo Thyssen-Bornemisza*, nes jo salėse sukauptos didžiulės meno vertybės nuo XIII iki XX a. pabaigos. Lankytovo dėmesi prikasto ir labai išpūdinga, vaikiomis spalvomis žerinti vokečių ekspresionistų ekspozicija. Kolekcija, surinkta turtingo barono ir jo žmonos. Muziejus atidarytas 1992 m. susitarus su valstybe. Stebina vertingų kūrinių gausa. Kaip ir jau minėtame muziejuje, čia apsilankius nesunku akivaizdžiai suvokti, kokių būdu naujuojų laikų menas keitėsi ir vadavosi iš jų ilgus šimtmecius neapleidusio literatūrų kūrinių, kai siužetas ir paveikslų turinys ne vienu atveju buvo svarbesni už kūrinių formą, kai dominavo vaizdavimo ir pasakojimo tendencijos, susijusios su populiariais religiniaisiais motyvais. Todėl *Prado* muziejuje, kuriame atstovaujamos įvairios mokyklos ir stilistikos, protarpiai gali pajusti senosios kūrybos nuobodybę ir banalybę (tai pirmiausia pasakyti apie milžiniškas tematinės drobes), bet didžios pagarbos nusipelno ypatingą praejusių amžių tapytojų meistrystę. Savo darbų, plušėdami prie būsių šedevrų, jie tikrai išmanė. Kūrė su nepaprastu atsidėjimu, atsakingumu ir kantrybe siekdami meninės tobulybės. Tai ne postmodernizmas, užsirekomendavęs skandalingais, tik, deja, dažnai jokiui ryškesniu talentu neišskiriandžiais pasimaimyvais ir negudriaus triukais. Kas liko iš žymiosios Venecijos bienalės? Ko šiandien ji verta?

Madrido muziejuose stebina ir kiti dalykai: tai žmonių antplūdis – visur pilna jaunu ir senų, sveikių ir vos judančių su lazdomis arba neigaliųjų vežimėliuose, daug ir jaunimo, lankytovų gretas grąžiai papildo net pirmokų ir darželinukų būriai. Atlydėti savo mokytojų, susodinti ant grindų, vairai įdėmiai klausosi meno aiškinimų ir patys juose gyvai dalyvauja. Vadinas, menas reikalingas tiems žmonėms, jie veržiasi prie jo niekieno neverčiami ir labai neraginami.

O, kad taip būtų Lietuvoje! Žiūrovo abejingo nepalieka ir kitas

Madride muziejų nestinga. Yra net kumpių muziejus... Jame nebuvalau, bet netikėtai pakliuvau į maisto prekių parduotuvę, kurios palubėje kabojo kelios dešimtys kumpių patraukliomis kainomis – nors pirk ir vežk į Vilnių, kad neblogai uždirbtum nukonkuravęs čia jau prekeivi atgabentus... Beje, muziejutime ne tiek jau mažai, o vis dėlto reikėtų skubiai steigtis dar vieną: autentišką *Kvailių muziejų*. Personų atsirastų pakankamai.

Kitą dieną geriau sekési. Karalienės Sofijos muziejus buvo atvillas, tad tenai ir praleidau visą dienelę, kol kojos laikė. Dievaži buvo dėl ko taip ilgai Jame užsibūti, nes muziejus ne tik didžiulis, bet ir nuostabus. Eini iš salės į salę žavėdamasis XX a. žymiausias Vakarų modernistų kūrinių, kartu susipažindamas su eksponuota tuometine dailės spauda, ir atsidžiaugti negali tuo, ką prieš save matai. Prastų darbų nėra. Ekspozicija nepriekaištinga. Garsenybės ir garsenybės. Štai, sakysim, Joanas Miró ar Juanas Grisais, ryški kubizmo figūra, gimes Madride, bet gyvenimą užbaigęs Prancūzijoje. Kolekcijai ir joje esančioms įvairioms modernizmo srovėms apžvelgti išleista stambi, beveik trijų šimtų puslapiai knyga ir užsienio kalbomis, tad kaip jos neisigisi?

Muziejuje gausu puikių kūrių, todėl čia gali praleisti valandų valandas grožėdamasis praėjusiame šimtmetyje suklesėjusi modernizmu ir garsiausiai tuometinio avangardo pavyzdžiais. Ko gero, savo lobiais nė kiek nemenkesnis ir *Museo Thyssen-Bornemisza*, nes jo salėse sukauptos didžiulės meno vertybės nuo XIII iki XX a. pabaigos. Lankytovo dėmesi prikasto ir labai išpūdinga, vaikiomis spalvomis žerinti vokečių ekspresionistų ekspozicija. Kolekcija, surinkta turtingo barono ir jo žmonos. Muziejus atidarytas 1992 m. susitarus su valstybe. Stebina vertingų kūrinių gausa. Kaip ir jau minėtame muziejuje, čia apsilankius nesunku akivaizdžiai suvokti, kokių būdu naujuojų laikų menas keitėsi ir vadavosi iš jų ilgus šimtmecius neapleidusio literatūrų kūrinių, kai siužetas ir paveikslų turinys ne vienu atveju buvo svarbesni už kūrinių formą, kai dominavo vaizdavimo ir pasakojimo tendencijos, susijusios su populiariais religiniaisiais motyvais. Todėl *Prado* muziejuje, kuriame atstovaujamos įvairios mokyklos ir stilistikos, protarpiai gali pajusti senosios kūrybos nuobodybę ir banalybę (tai pirmiausia pasakyti apie milžiniškas tematinės drobes), bet didžios pagarbos nusipelno ypatingą praejusių amžių tapytojų meistrystę. Savo darbų, plušėdami prie būsių šedevrų, jie tikrai išmanė. Kūrė su nepaprastu atsidėjimu, atsakingumu ir kantrybe siekdami meninės tobulybės. Tai ne postmodernizmas, užsirekomendavęs skandalingais, tik, deja, dažnai jokiui ryškesniu talentu neišskiriandžiais pasimaimyvais ir negudriaus triukais. Kas liko iš žymiosios Venecijos bienalės? Ko šiandien ji verta?

Bandžiau pastebeti bent mažyčių mūsų menininkų pėdsakų Madrido muziejuose, bet lietuvių neaptikau nė vieno. Tik prie Lipchitzo skulptūros buvo pažymėta, kad gimęs *Druskieni*, o rusų avangardininkė Stepanova – Kovne 1894 m. Dar šmestelėjo ir Ben Shano pavardė. Gimimo vieta irgi Kovno... Tai ir viskas... Gaila, bet ne per daug esame žinomi, tokių ir būsime, jei nesugebėsime geriausiu savo dailininkų parodyti pasauliu. O Madride meno višus pilna, net viešbučiuose ar kavinėse, ir su taksi vairuotoju yra progos apie jį pasišnekėti, nors jis prisipazista ne itin gerai suprantas modernizmą. Užt pasirodė esas reto sąžiningumo ir labai malonus žmogus, kurį laiką vežęs mane veltui, nes buvo truputį pasiklydes pakeliui į viešbutį – tai atseit jo kaltė, todėl nė cento už padarytą vingį nepaėmė.

Nukelta į 11 p.

Meno mugė ARTVILNIUS kuria naujas tradicijas

Andrius JAKUČIŪNAS

Pasibaigus tarptautinei šiuolaičiniui meno mugėi ARTVILNIUS pagaliau galima lengvai atsikvėpti – rūmų kultūrinių renginių šią vasarą nebedaug. Tiesą sakant, tiek nedaug, kad nebūtų labai neteisinga teigti, jog blaiviems kultūrininkams iki rugpjūto teliaka vėsus korporacinis limonadas, o girtuokliai – šaltas alus. Šis faktas, žinia, gali būti įvairiai interpretuojamas, tačiau jis bet kokiu atveju parodo, kaip rimtai ARTVILNIUS atrodo pastaruju dienų kontekste. Šiaip ar taip, tai tikrai vienas įdomiausiai didelių meno renginių sostinėje ir neabejotina patis įdomiausias nuobodžią liepą, kai-jau kartojuosi – pareiga pateikti laikraščiu kultūrinių naujenų tampa slidi ir neapibrėžta.

Europos kultūros sostinės programos rėmuose 2009 m. įkurta pirmoji mūsų regione tarptautinė meno mugė ARTVILNIUS, tiesa, gal ir nepriboška dydžiu (pasyviai žvelgiant, šiemet ji atrodė gerokai sumažėjusi), lankytoujų gausa nei – sic! – originalumu, tačiau turėtume sutikti, kad šie trys dalykai ir nereikalingi mugėje, kuri siekia suderinti organiško miesto kultūros renginio ir komercinę funkcijas. Palyginti su 2009-ųjų mugė, šiometis ARTVILNIUS atrode neapsakomai nuosaikus ir gerokai mažiau chaotiškas, todėl praeitais metais įkyria varginusi „dūzgiančios galvos“ problema šiomet tapo iš esmės neaktauli (na, gal ir dėl to, kad mugėje lankiausi ne atidarymo dieną). Pustuštėse salėse penktadienio vakarą („Litexpo“ vykstant knygų mugė, penktadienio vakarą salėse įprastai susikuria neįsivaizduojamo dydžio miestas) – tokios jos buvo ir šeštadienį – buvo galima netrukdomam slampinėti nuo stendo prie stendo ir neturėti abejonių, kad vėliau pavys prisiminti ne vien įvairias palavę, betgi vis tiek indiferentišką, slogią minią, kuri mielai vaišinosi nemokamu alkoholiu, kaip ir 2009-aisiais.

Matyt, reikėtų įvertinti organizatorų pastangas padaryti mugę ne gausesnę, bet respektabilesnę – nė kiek neabejoju, kad kokybės sąskaita ekspozicijos plotus būtų buvę galima išplėsti bent dvigubai, o įrengus šalia „Litexpo“ speciaalią aikštę švartuotis *lexusams* ir *ferariams*, mugėje buvo galima tikėtis pačios „Kakadu“ kūrybinės grupės ar bent žurnalo „Žmonės“ dėmesio. Jiems irgi galima įteigti, kad menas yra *krūta* – bet nereikia. Kaip nereikia ir beprasmės savigyras – būtent reklaminė savigyra, papuošama žodžiais „geriausias“, „vienintelis“, „nepakartojamas“, „unikalus“ kartais „jau niems“ renginiams suteikia nemalonų prieskonį – už gerus darbus paprastai ir taip atlyginama, tiesa, nebūtinai su kaupu. Būtent kaip tokį atlyginimą turbūt reikėtų vertinti Vilniaus miesto savivaldybės bei Kultūros rémimo fondo šiam renginiui skirtus pinigus, taip pat Vilniaus mero Artūro Zuoko viešą pareiškimą: „ARTVILNIUS'11 – vienas iš svarbiausių kultūrinių industrijų renginių, didinantis užsienio turistų srautus, kuriantis pridedamają ekonominę vertę Lietuvoje. Tikiuosi, kad ši puiki

Martyno Martišiaus skulptūra.

iniciatyva tik įsibėgėja – ši meno šventė taps mūsų miesto tradicija, be kurios neįsivaizduosime savo vasaros Vilniuje nei mes, nei mūsų vaikai.“

Siais metais mugėje pristatyta per 65 galerijas iš 17 valstybių: Vokietijos, Prancūzijos, Olandijos, Kroatijos, Danijos, Portugalijos, Didžiosios Britanijos, JAV, Ukrainos, Kazachstano ir Japonijos. (Mugėje dalyvauja daug tų pačių užsienio galerijų kaip ir 2009 m., nors nemažai su įdomia programma startavo ir nauji, pavyzdžiui, charakteringas japonų šiuolaikinio meno tendencijas rodanti *Nroom Artspace* iš Tokijo, *de Stijl* tradiciją tēsianti, skulptūrą pristatanti *De Compagnie* iš Dodrechto Olandijoje ar jauną koncepcionalią britų meno sceną rodysianti galerija *Pitt Project Space* iš Vorchesterio.) Daug tai ar mažai – palieku spręsti šios srities išmanytojams, tačiau akivaizdu, kad daugiausia dėmesio mugėje buvo sutelkta į Lietuvos ir kaimyninių (posovietinių) kraštų – Lenkijos,

Baltarusijos, Rusijos, Estijos – menininkus, o Latvijos sostinei Rygai šiemet atstovavo net 5 galerijos. (Šis žingsnis logiškas: potencialus pirkėjas iš užsienio, vadinas, „meno turistas“, jei tokį išvis pasirodė Vilniuje, vienoje vietoje gali susipažinti ir įsigyti viso regiono menininkų darbų.)

Lietuviškų galerijų – net 38, trumpai tariant, visas galerijų elitas, nors šalia garsių, daug metų veikiančių „Lietuvos Aido“, „Menno parko“, „Kauno lango“, „Menno nišos“ būta ir keleto mažiau girdėtų, kurios pranešimuose spaudai įkyrokai vadinamos „jaunomis, tik pradedančiomis ištvirtinti, bet turinčiomis potencialą galerijomis“. Be abejo, žinomas galerijos mugėje pristato pačius žymiausius savo dailininkus, t. y. tuos, kurių paveikslus net būdamas rašytojas jau pažįsti iki skausmo, nuo kai kurių, ypač visų garsiausiuju, jau, tiesą sakant, ir truputį bloga, pasidaro ilgu tos juokingos, dirbtinai socialinės ŠMC ekspozicijų beprasmy-

Vienas juokingiausių darbų mugėje – ukrainiečių menininko kūrinys (galerija „Tsek“).

bės... Trumpai tariant, žmogus, bent savo malonumui kartais pasidomintis lietuvių menu, gali draisiai eiti tik į užsienio galerijų stendus, nieko netikėto ar tuo labiau naujo Lietuvos galerijų stenduose jis nerai. Akivaizdu, kad galerijos savo ekspozicijos turinį derino su organizatoriais (o gal joms tiesiog buvo duoti organizatorių nurodymai?), todėl bendras vaizdas tapo netgi pernelyg glotnus, „sušukutas“, aiškiai liudijantis visagalė nematomu tvarkytojo Ranką. Numanomas „tvarkyto“ buvimas, nors būtent dėl to, kaip minėta, lietuviškoji ekspozicija atrodo labai vientisa, taip pat kelia įtarimų, jog tai vieno ar kelių menotyrininkų suvokimo apie Lietuvos dailę išklotinė – labai nebloga, bet turbūt pasmerkta būti neteisinga, nes subiektyvi.

Turbūt tvirtai galima pasakyti, kad mugėje dominavo tapyba, nors nemažai buvo ir skulptūros, grafikos, vaizdo ir mišrių technologijų kūrinių. Netikėtai daug fotografijų

jos, anaipol ne tik tėvyninės, nors šioje srityje būta ir tam tikrų malonių mainų – sakykim, viena, regis, Londono galerija pristatė Antano Sutkaus fotografijas. Ypač smagi pasirodė – dar smagesnė ji buvo mano 9 metų sūnui – antrame aukšte įkurdinta skulptūros ekspozicija. Nors Mindaugo Tendžiagolskio labai laikinos „Amžinosis vertybės“ penktadienio pavaikarę jau iširpo, Marius Skudziusko kūrinio arba interaktyvios Kėstučio Svirnelio instaliacijos užteko, kad išeitum apsišarоjės iš juo arba kažko labai panašaus.

Dar vienas keistokas šiu metų išradimas – stendas „pradedančiam kolekcionieriui“. Paprasčiau kalbant, tai savo iškasas nuolaidų kampelis, kuriame buvo surinkti ne daugiau kaip 350 Lt kainuojantys darbai. Deklaruota, jog šis stendas turėtų padėti žengti pirmą žingsnį „meno mylėtojams, svajojusiems, bet dar iki šiol nedrūsusiams ar negalėjusiems pradėti asmeninės kolekcijos“. Nežinau, ar daug gimiė būsimųjų kolekcininkų, tačiau panašu, jog nemažai šiame kampelyje kabėjusių darbų buvo nuvertinti. Nedrūstu spėti, ar čia kaltas dailininkų skurdas, ar žūtbūtinis noras pasirodinti mugėje, bet pasiūlymas pasinaudoti proga už nedidelę kainą papuošti savo namus neabejotinai vertingesniu meno kūriniu turėjo būti labai viliojantis.

Mugėje buvo įteikti apdovanojimai geriausiu Lietuvos ir užsienio menininkų, geriausiu galerijų ekspozicijų, skulptūros ir instalacijos konkursų nugalėtojams. Geriausia Lietuvos galerijos ekspozicija šiomet paskelbta galerija „Sofa“ iš Druskininkų, geriausia užsienio galerijos ekspozicija – „YA“ galerija iš Baltarusijos, Minsko; geriausias ARTVILNIUS'11 menininkas – Barbara Gaile iš „Alma“ galerijos (Latvija); geriausias jaunasis Lietuvos menininkas – Linas Blažiūnas, Utenos kultūros centro dailės galerijos menininkas; geriausias jaunasis užsienio menininkas – Timas van Tuilas, galerijos „De Compagnie“ Olandijoje atstovas; geriausia skulptūra ir instalacija – lietuvių Rimanto Milkinto.

Bendras mugės ARTVILNIUS'11 vaizdas.

Po karšta Madrido saule

Atkelta iš 9 p.

Madride paaiškėjo, kad ir čionykštė Dailės akademija turi savo muziejų. Net ne menką ir kulką, o tokį, koksio būtumėme linkę madridiečiams pavydėti. Sako, mūsų Dailės akademija bene kažką panašaus bus įsitaisiusi, bet kas ten buvo ir ką matė, jei viskas saugykloje guli? Kur apskritai galima susidaryti išsamnesi ir objektyvesni vaizdą apie šiuolaikinį Lietuvos meną?

Plaza de Cibeles kaimynystėje (mat puikių aikščių, bulvarų ir aveniu Madride nereikia ilgai ieškoti) nuo 1888 m. veikia intelektualų, menininkų ir rašytojų pamėgtas garsi *Café de Gijón*, kurioje nemažai valandų plaleido Camilo Jose Cela, Fernando Fernanas Gómezas ir kiti žymūs, daugiau ar mažiau ir mums žinomi autorai. Atmosfera kavineje, kaip manoma, ypač praskaidrėjo po buvusio ilgamečio režimo pabaigos. Deja, nespėjau užėiti į šią įdomią vietą ir pasišnekėti su jos lankytøjais. Ko gero, būčiau išpanų rašytojų pasiteiravęs, ar niekas jų begėdiškai neapiplēšėja marazmatiskais mokesčiais ir nesikėsina į pensijas. Nejaugiai ir jie turi kultūrinių ir kultūros žmonių likimui abejingą valdžią? Kažin... Norėtusi tiketis, kad visokios kūrybų ir kultūrų žlugdžios priemonės, taip pat bandymai rašytojams ir žurnalistams taisyti cenzūrą jiems negresia, kad kultūroje neįsivyravusi šlykštė korupcija ir nevaržomas protekcionizmas. Dar būčiau paklausės, ar jų PEN centras, Rašytojų asociacija ir kitos autorių organizacijos irgi nekojova už autorių teises, kaip snaudžiamas mūsų šalėlėje... Daug ką būtų buvę įdomu sužinoti, bet taip ir neteko. Beje, knygynai Madride erdvūs, moderniški, neužversti pigia verstine makulatūra, o gatvėje, spaudos kioske, pardavinėjamos knygos, skirtos antikos ir naujesnė istorijai, kartu su tokiai autorių kaip Normanas Maileris ar Vladimiras Nabokovas kūryba. Tai, be abejijo, akivaizdžiai liudija, kad išpanams po karšta Madrido saule rūpi ne kultūros surogatai, kad didžiosios humanistinės vertybės jiems yra aiškios, priorititinės ir tikslingai puoselėjamos piliečių bei šalies prestižo labui.

Laikas Madride greitai prabėgo. Kiekviena diena buvo kūpina smagiu įspūdžiu ir naujos patirties. Tolima, tad nelengva ir nepigi kelione pasiteisino. Bet negi būnant Madride nepasitaikė nė vieno kokio nors keisto nuotyko? Kažko netiketo ir nekasdieniško? Nesusijusio nei su menu, nei su muziejais? Vis dėlto nepamirštamuo nutikimo būta. Jeigu, žinoma, jį galima taip pavadinti, nes sėdint atviroje kavineje pačiame Madrido centre (tarp kitko, įkausiu arba girtu nė su žiburiu nesurasi šioje puikaus vyno šalyje), buvo lemta susidurti su madridiečiu, kuris pasirodė pasėlusiai įžulius ir įkyrus. Be to, stebetinai drasus. Taigi vienos nelauktos pažinties neįšvengiau: tas žvirblis atsūtė ant mano lėkštės su ispanišku omletu ir smarkiai karto snapeliu į appetitą žardinantį patiekalą. Ne kartą, bet tris sykius paeiliui, vis pasiglemždamas po jam patikusio gardaus patiekalo kāsneli. I vyną nepretendavo. Bent tiek gerai. Buval apstulbintas jo drąsos ir įžulumo, tad neméginau vytis šalin ir draugiškai pasidalinu su juo savo porcija. O juk galėjau čiupti, išskišti į švarko kišenę ir paleisti tik parsivežęs į Vilnių.

Tačiau dėl įvairių priežascių šis prie nerūpesto ispaniško gyvenimo būdo įpratęs drąsuolis vargu ar būtų čia ilgai ir sekmingai gyvavęs... Todėl neturėjau ketinimų sudrumsti jo soatus, malonus ir gauntinai saugaus gyvenimo. Išiskyrėme tai kai ir gražiai. Galbūt iki kito susitikimo, jeigu jis dar īvyks. Nes esama miestų, į kuriuos norisi ir vėl sugrižti, o Madridas – tikrai iš tokių.

Iki liepos 31 d. Kauno miesto muziejuje (Valančiaus g. 6) veikia Osvaldo Jablonskio akvarelės darbų paroda „Čiurlionio takais“.

Iki rugpjūčio 5 d. J. Gruodžio memorialiniame muziejuje (Salako g. 18) veikia fotografuojančių moterų klubo paroda „Vasaros gėlių simfonija“.

Iki rugpjūčio 10 d. galerijoje „Meno parkas“ (Rotušės a. 27) pristatomos Gintarės Valevičiūtės projektais „Animare: su teiki gyvybę, atgaivinti“ ir rodomas videoprojektas „Perfomansų naktys. 2011 Bydgoszcz“ (Lietuva). Videoprogramoje dalyvauja: Patricija Gilytė, Monika Furmanavičiūtė, Timotiejus Norvila, Nijolė Valadkevičiūtė, Jurgita Žvinklytė.

XVI Pažaislio muzikos festivalis

21 d., ketvirtadienį, 18 val. Kauno valstybinėje filharmonijoje – Andrius Žlabys (fortepijonas). Johann Sebastian Bach, Yevgeniy Sharlat, Ludwig van Beethoven, Sergej Prokofjev. Bilietu kainos – 10, 15 Lt.

23 d., šeštadienį, 19 val. Šv. Kryžiaus (Karmelitų) bažnyčioje – Kauno styginių kvartetas. Karolina Beinarystė (I smuikas), Dalia Terminaitė (II smuikas), Eglė Karžinauskaitė (altaisas), Saulius Bartulis (violončelė). Solistai: Algirdas Budrys (klarnetas), Robertas Beinaris (obojas). Anton Bruckner, Bernhard Henrik Crusell, Eduard Herrmann. Lėjimas nemokamas.

24 d., sekmadienį, 18 val. Kauno igulos karininkų ramovėje – vyru vokalinis ansamblis „Voices unlimited“ (Austrija). Moritz Guttmann (tenoras), Christian Hollerweger (tenoras), Christoph Moser (tenoras), Georg Durnberger (tenoras), Paul Durnberger (baritonas), Thomas Schneider (baritonas), Lukas Oberhammer (bosas), Thomas Ramninger (bosas). Programoje – ivairių pasauly ūlių muzika *a cappella*. Bilieta kaina – 15 Lt. Bilietu galima įsigyti Kauno filharmonijos kasoje antraadieniais-sekmadieniais 14–18 val. Perkant bilietus į 5 festivalio koncertus, suteikiamas 20 proc. nuolaida. Kauno filharmonijos kasoje galima įsigyti dovanų kuponą į Pažaislio muzikos festivalio organizuojamus renginius. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.

VII sakralinės muzikos festivalis „Vargonų muzika Birštone 2011“

24 d., sekmadienį, 17 val. Birštono šv. Antano Paduviečio bažnyčioje (Birutės g. 14) – Jarūnė Barkauskaitė (vargonai), Laima Jonutytė (mecosopranas), Marius Pupkovas (fleita). Informacija tel. (8 610) 49010, muzikosfestivaliai@gmail.com.

IV šiuolaikinio meno festivalis „Kaunas mene: institucijos, menininkai, projektai“

26 d., antradienį, 21.30 val. Daugirdo amfiteatre (T. Daugirdo g. 4) – *FemLink* videokoliažas „Vyras“ (60 min.). Kuratorė Veronique Sapin (JAE).

28 d., ketvirtadienį, 19 val. Nemuno krantinės amfiteatre – muzikinė istorija apie Danielijus Dolski ir Benjaminą Gorbulsčių. Dalyvauja: Rafailas Karpis, Vytautas Mikeliūnas – smuikas, Vitalijus Neugasimovas – fortepijonas, Arakadžius Gotesmanas – žydiška perkusija.

21 d., ketvirtadienį, 19 val. Ryšių istorijos muziejuje – trečiasis „Senamiesčio žilgo“ šio sezono koncertas, kuriam: Andrius Kaniava ir grupė, Gedrius Arbačiauskas, Ieva Narkutė ir Kęstučius Pleita, Gytis Ambrazevičius. Bilietu kainos – 20, 25, 30 Lt. Bilietus platina *Bilietai.lt*.

21 d., ketvirtadienį, 18 val. Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejuje (Vilniaus g. 41, Vilnius) – Juano Hernandezo (Ispanija) tapybos ir animacijos parodos atidarymas. Paroda veiks iki **rugsėjo 5 d.**

Nuo birželio 15 d. VDU bibliotekoje (K. Donelaičio 52) veikia paroda „Pasiaukojimas ir drąsa negali būti užmiršti“.

Iki rugpjūčio 1 d. galerijoje „Aukso pjūvis“ (Verslo lyderių centras (BLC), K. Donelaičio g. 62 / V. Putvinskio g. 53) veikia Jovitos Aukštikalnytės ir Agnės Deveikytės-Liškauskienės tapybos paroda, kuria tėsiamas parodų ciklas „Duet“ ir pristatomas jauniosios kartos atstovai kūryba.

Iki rugpjūčio 21 d. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Keramikos muziejuje (Rotušės a. 15) veikia VDA Kauno dailės fakulteto Keramikos katedros studentų baigiamųjų darbų paroda.

Iki rugpjūčio 29 d. Ryšių istorijos muziejuje (Rotušės a. 19) veikia Klaudijaus Petruolio tapybos darbų paroda iš ciklo „Menas senusojuose Lietuvos dvaruose“.

Iki rugsėjo 1 d. Kauno menininkų namuose (V. Putvinskio g. 56) Mūžų svetainėje veikia Lietuvos mokinų dailės olimpiados Kauno miesto turo kūrybinių darbų paroda „M. K. Čiurlionis – nuo tradicijų iki modernizmo“.

Iki rugpjūčio 10 d. viešbučio „Daugirdas“ vestibiulyje (T. Daugirdo g. 4) veikia Ismaelio Miquidade'o (Mozambikas) fotografijos paroda „Mozambikas: žmonės ir portretai“.

Iki rugpjūčio 10 d. Erikos Stelmokienės dailės galerijoje (Daukšos g. 8-2) veikia Jūratės Jarulytės personalinė paroda „Apieista erdvė“, kurioje eksponuojami tapybos bei videodarbai.

Vyriausiasis redaktorius

Viktoras Rudžiškas – tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255

Referentė – Aurina Venislavaitė – tel. (8-37) 322244

Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas –

Donaldas Kajokas (KAUKO LAIPTAI) – tel. (8-37) 322251

Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja –

Gražina Viktorija Petrošienė (TILTAI) – tel.: (8-37) 322266

Naujienų redaktoriai: Audronė Meškauskaitė – tel. (8-37) 322251, (8-615) 24983 Andrius Jakuciūnas – tel. (8-611) 98945, el. paštas: jakuciunas@gmail.com

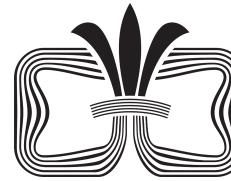
Apžvalgininkai: literatūra – Valdemaras Kukulas, Aušra Kaziliūnaitė; fotografių – Romualdas Rakauskas; muzika – Eugenija Žakienė; kinas – Gediminas Jankauskas; teatras – Gediminas Jankus.

Fotografas: Zenonas Baltrušis.

Stilištė – Lina Navickaitė – tel. (8-37) 322251

Maketuotojas – Juozas Pužauskas – tel. (8-656) 38529

Buhalterė – Irena Kavaliauskienė – tel. (8-37) 322235, (8-656) 41705

In memoriam

PĒTERS BRŪVERIS

(1957 – 2011)

Liepos 16-ąją, Ventspilio raštojų namuose, eidiamas 55-uosius metus, mirė latvių poetas ir vertėjas, lietuvių literatūros bičiulis Pēters Brūveris.

Pēters Brūveris gimė 1957 metais Rygoje, 1980-aisiais baigė Latvijos valstybinės konservatorijos Kultūros ir menotyros fakultetą. Dirbo literatūros konsultantu laikraštyje „Latvijas Jaunatne“, literatūros skyriaus vedėju savaitraštyje „Literatūra un Mksla“. Poeziją spausdinė nuo 1977 metų, išleido daug poezijos rinkinių, rašė eileraščius vaikams, buvo populiarus dainų tekstu autorius. Sudarė ir išvertė turkų poezijos rinkinę „Balandžių pilni kiemai“ (1988, su Uldžiu Berziniu), vertė H. Radausko, V. Mykolaičio-Putino, J. Baltrušaičio, H. Nagio, A. Nykos-Niliūno, K. Platelio, V. Bložės, S. Gedos, V. Braziūno, A. A. Jonyno, V. Daunio ir daugelio kitų lietuvių poetų kūrybą, parengė iki šiol neįleistą didelę šiuolaikinės lietuvių poezijos antologiją, aktyviai dalyvavo „Poetinio Druskininkų rudens“ ir „Poezijos pavasario“ festivaliuose. Taip pat vertė iš azerbaidžaniečių, Krymo tootorių, mordvių, gagažų, rusų, vokiečių ir prūsų kalbų. Jo kūryba įvertinta Klavo Elsbergo premija (1987), Poezijos dienų prizais (2001, 2005) ir Baltijos Asamblejos premija (2004).

Latvių ir lietuvių kultūra neteko literatūros riterio, kilnios asmenybės ir gaivalingo kūrėjo: poeto, aistringo publicisto, vertėjo poliglotu, raštojų bendruomenė – mylimo atviraširdžio bičiulio.

Lietuvos raštojų sąjunga

LILIJA VANAGIENĖ

(1927 08 15 – 2011 07 17)

Lietuvos raštojų sąjunga su giliu liūdesiu praneša, kad liepos 17 diena, eidiama 84-uosius metus, po ilgos ir sunkios ligos Vilniuje mirė Lietuvos raštojų sąjungos narė, žymi amerikiečių ir anglų literatūros vertėja į lietuvių kalbą Lilija Vanagienė.

Gimus 1927 m. Panevėžyje, būsimoji vertėja 1950 m. Vilniaus universitete baigė anglistikos studijas, 1954–1961 m. dėstė Šiaulių pedagoginiame institute, 1963–1987 m. – Lietuvos konservatorijoje. Pirmoji jos išversta knyga – F. Cooperio romanas „Prerijos“ – išleista 1961 metais. Nuo tada per keturis dešimtmecius pasirodė dešimtys jos išverstų knygų, tarp jų svarbiausieji W. Faulknerio romanai, taip pat J. Steinbecko, O. Wilde'o, M. Twaino, D. H. Lawrence'o, J. Updike'o, T. Capote's, T. Morrisono, D. Bisseto, kitų klasikinių ir šiuolaikinių anglų bei amerikiečių raštojų kūriniai.

Lietuvos raštojų sąjunga

Mirus vertėjai

LILIJAI VANAGIENEI,

nuoširdžiai užjaučiame šeimą ir artimuosius.

Lietuvos raštojų sąjungos valdyba

Iki rugpjūčio 10 d. ant T. Daugirdo g. 1 namo fasado eksponuojama šviesos graficių fotografijos darbų kolekcija „In the air“. Parodos dalyviai – Kauno Antano Martinaičio dailės mokyklos mokiniai: Jurga Varškevičiūtė, Sandra Kavaliauskaitė, Karolis Simanavičius, Rokas Milaševičius, Karolis Survila, Irma Strižinaitė, Gabriele Žilinskaitė.

Iki rugpjūčio 10 d. aikštėje prie „Daugirdo“ viešbučio (T. Daugirdo g. 4) eksponuojama Kęstučio Lanausko skulptūra „Šiltalė“ ir Donato Mockaus skulptūra „Senelio spintelė“.

Iki liepos 31 d. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus A. Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejuje (Putvinskio g. 64) veikia Vangos Gedmantaitės-Galkuvienės kūrybos paroda.

Réméjai:

Kauno karuselė

Kultūros įstaigos vienija jėgas. Liepos 13 d. Vytauto Didžiojo karo muziejaus direktorių pulkininkas Kęstutis Kurselis ir Kauno apskritys viešosios bibliotekos (KAVB) direktorė Asta Naudžiūnienė pasiraše bendradarbiavimo sutartį.

Sutartyje šalys įsipareigojo dalyvauti rengiant ir išgivendinant bendrus socialinius ir kultūrinius projektus, bendradarbiauti organizuojant kilnojamąsias ir virtualias parodas, pagal galimybę keistis dokumentais ar jų kopijomis, skleisti informaciją apie bendrą veiklą, kviečti kitos šalies atstovus į įvairias šventes ir svarbius renginius.

Sutartis pasirašyta tradicinėje vietoje – Vytauto Didžiojo koply-

čioje šalia Vytauto skulptūros, kuria dar 1934 m. muziejaus užsakymu sukūrė vienas žinomiausių Lietuvos skulptorių Vladas Grybas.

KAVB direktoriė, susipažinusi su naujausiomis muziejaus ekspozicijomis „Karyba prieistorinėje Lietuvoje“ ir „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės karybos istorija XIII–XVII a.“, Didžiosios salės ekspozicija, teigė, kad muziejus atgimė iš naujo. Muziejaus fotografas Artūras Užgalis Kauno viešajai apskričiai bibliotekai padovanajo autorių fotoalbumą „Gamtos dovana“. Muziejas ir biblioteka – dvi praeiti saugančios vietas. Eidamos kartu su laiku ir stengdamosi aktyviai dalyvauti šiandienos gyvenime, jos pasigenda viena kitos paramos.

Liepos 11 d. Kaune, Pažaislio vienuolyne, prasidėjo XVIII tapytojų pleneras, skirtas Antanui Sa-

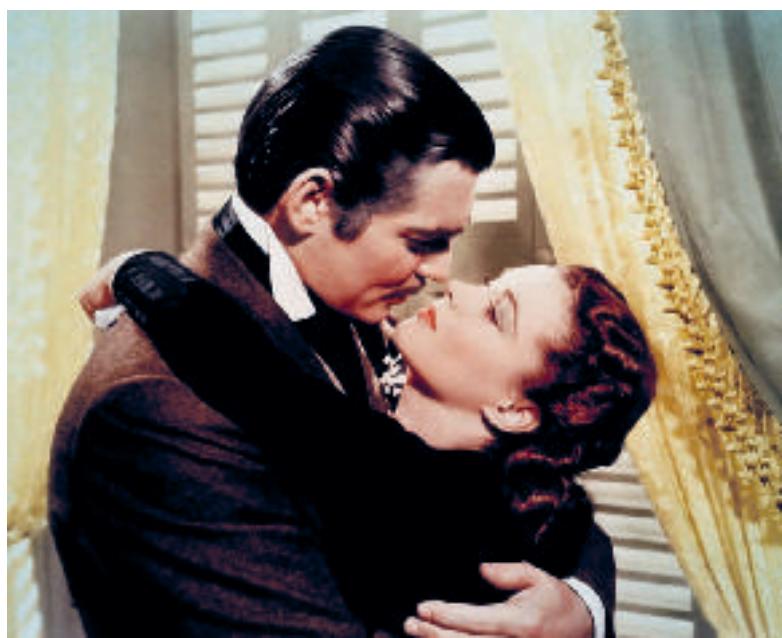
muoliui (1899–1942) atminti. Šiemet lietuviškąją tapybos tradiciją puoselėjančio plenero tema – „Išgyvenimai“.

Plenero dalyvauja autoriai: Ausma Bankauskaitė (Kaunas), Jurijus Bulyčiovas (Kalininoras), Ramūnas Čeponis (Vilnius), Martins Jankus (Vilnius), Gintarė Uogintaitė (Vilnius), Eugenijus Varkulevičius (Kaunas), Alfonsas Vilpišauskas (Kaunas), Wiesławas Wachowski (Lenkija).

Liepos 21 d. 17 val. Pažaislio vienuolyne ikiemelyje žiūrovams bus pristatyti plenero rezultatai, eksponuojami nauji darbai.

Renginys Pažaislio vienuolyne – jau antroji šiemetinio plenero dalis. Birželio 22–27 d. grupė Kauno dailininkų viešėjo Šveicarijoje, Lezé miestelyje, kuriame paskutinės dienas praleido A. Samuolis. Ekspedicijos dalyviai ieškojo jo kapavietės Lezė kapinėse, tačiau atradė tik laidotuvių dokumentus ir pranešimą dėl kapo sunaikinimo.

Menininkai aplankė „Les Arrielles“ ir „Vermonto“ pensionus, kuriuose gyveno ir nuo džiovos mirė žymusis dailės klasikas. Taip pat vyko susitikimai su Šveicarijos lietuvių bendruomenė, Lietuvos ambasadą Šveicarijoje, pristatyta nedidelė čia pat sukurta eskių, aquarelių, piešinių, fotografių paroda. Kitais metais Lezé miestelyje planuojama pagerbti A. Samuolių atminimo ženklą, surengti daugiau parodų.

Vasaros kino klube JAV kino klasika

Gediminas JANKAUSKAS

Iki rugpjūčio pabaigos „Miesto sodo“ lauko kavinėje ketvirtadienio vakarais galima pasižiūrėti klasikinių JAV kino filmų. Ši ketvirtadienį, liepos 21 d. 20 val., rodoma legendinė melodrama „Vėjo nublokštis“, sukurta pagal Margaret Mitchell epini romaną. Po kino premjeros 1939-aisiais iki šių laikų visose amerikiečių apklausose „Vėjo nublokštis“ minimi pirmose mylimiausių filmų pozicijose. Dosni filmui buvo ir JAV Kino meno akademija, įvertinus žiūrovų pamėgtą kūrinį astuonais „Oskarais“.

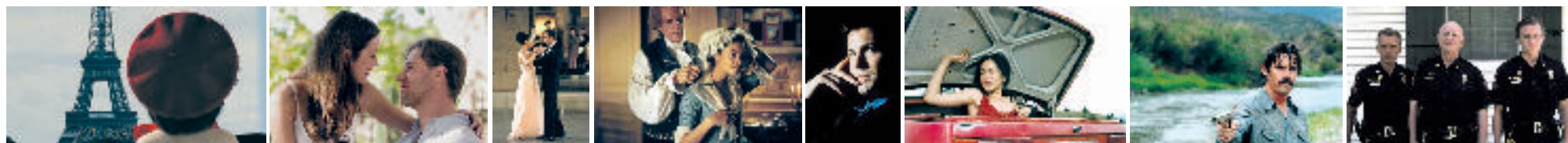
Neblėstančią žiūrovų meilę šiam

filmui užtikrina tai, kad audringū Pilietinio karo metų fone rutuliojasi ne mažiau išpūdingos meilės istorijų peripetijos. Airių imigrantų dukra Skarletė O’Hara 1861 m. tampa didelės plantacijos Džordžijos valstijoje savininke. Ji myli kaimynystėje gyvenantį aristokratą Eslį Vilksą, bet šis veda ne Skarletę, o savo pusės Melani Hamilton. Nusivylusi Skarletė išteka už Melani brolio Čarlzo, tačiau šis netrukus žūva.

Prasidėjus karui Skarletė ir Melani persikelia gyventi į Atlantą, kur prasideda labiausiai intriguoanti „Vėjo nublokštystė“ kolizija – Skarletės ir Reto Battlerio meilės istorija.

Savaitgalis prie televizoriaus

Kas ko ieško, tas tą ir randa

Gediminas JANKAUSKAS

Gruzijos kino klasikos rubrikoje (penktadienis, 19.05 val., LTV2) matysime režisieriaus Levano Zarevičiūlio filmą „Tbilisis, Tbilisis“. Tai istorija apie jauną režisierių Dato, kuris klaidžioja po Gruzijos sostinę ieškodamas siužeto savo filmui. Pastabi vaikino akis fiksuoja ištisą galeriją keistų personažų, kurie kovoje už vietą po saule priversti griebti bet kokių priemonių. Vieni vagiliauja, kiti prašo išmaldos, treti verčiasi prostitucija. Cia aug kas užsiima visai ne tuo, ką iš tikrųjų turėtų veikti – profesorius prekiava turguje, o spekuliantas posėdžiauja parlamente...

Po Prancūzijos sostinę klaidžiančios mobilios kinematografininkų brigados taip pat randa daug įdomių siužetų filmui „Mylini tavę, Paradyžiau“ (penktadienis, 21.35 val., Lietuvos ryto TV). Šio labai mielo kino projekto organizatoriams paiko gražiai idėja užkrėsti net 18 garsių kino režisierų, kurių kiekvienas prisipažino meilę Prancūzijos sostinei trumpą novele. Taip gimė magišką istoriją kaleidoskopas apie džiaugsmą, mirtį, pasiaukojimą, viltį ir, žinoma, meilę.

Romantinėje komedijoje „Geiri metai“ (šeštadienis, 21.30 val.,

TV3), sukurtoje pagal Peterio Mayle'o knygą, populiarus „mušeika“ Russellas Crowe atrodo kaip aptinges katinas. Jis vaidina Londono bankininką Maksą Skinnerį, tikrą „kapitalizmo ryklį“. Iki šiol jį domino tik pinigai ir azartas. Tačiau kartą šis biržos asas visiškai pakeičia savo ekstremalų gyvenimo būdą. Maksas gauna žinią, kad Provanse miręs dėdė paliko jam vnuogyną ir apleistą sodybą. Pradžioje vyrukas mano, kad netekėtai jam į rankas pakliuvusį ūki bus galima pelningai parduoti. Tačiau nuvykės apžiūrėti naujuju valdų, jis ilgam lieka vaizdingame Europos provincijos rojuje. Kodėl? Priežascių daug. Ne paskutinėje vietoje ir tipiskai prancūziška – „ieškok moters“...

Melodrama „Tai nutiko Manhetene“ (šeštadienis, 22.00 val., LNK) skirta meilės istorijų mėgėjams, kurie šio filmo siužete atpažins dar vieną pasakos apie Pelenę variantą. Tik šiuolaikinė Pelenė, apie geresnį gyvenimą svajonanti vieniša motina Marisa Ventura, darbar dirba prabangiamo Beresfordo viešbutyje paprasciausia kambarinne. Pasakų princas yra milijonierius politikas, būsimasis senatorius ir tiesiog šaunus vaikinas Kristofferis Maršalas. Keistomis aplinky-

bėmis jiedu susipažista. Jennifer Lopez vaidina kuklumo iškūnijimą, kuris absoliučiai nesiderina su šios kaprizingos žvaigždės įvaizdžiu. O Ralphui Fiennesui pasirodymas sentimentilioje pasakaitėje yra ne tik puikiausias būdas išsivaduoti nuo profesinių stresų, bet ir pati patikimiausia galimybė kiltelėti reitingą.

Istorinė drama „Džefersonas Paradyžiuje“ (šeštadienis, 23.15 val., LTV) pasakoja apie trečiąjį JAV prezidentą Tomą Džefersoną, kuris prieš pat Didžiąją Prancūzijos revoliuciją šioje salyje dirbo ambasadoriumi. Filmo autorai kruopščiai atkuria karaliaus Liudviko keturioliktojo paskutinių valdymo metų realias ir šokiruojančias permainas. Ne mažiau už spalvingą istorinį foną „aristikratiskais“ filmais pagarsėjęs režisierius Jamesas Ivory domina Džefersono asmeninis gyvenimas, kūpinas skandalų ir iššūkių to meto moralei. Juk būsimas JAV prezidentas šalia oficialios žmonos net tris dešimtmečius turėjo meilužę – juodaodę tarnaite.

Psychologiniame trilyreje „Skiriamoji juosta“ (šeštadienis, 0.00 val., TV3) greitkelyje susidūrė du anksčiau vienas kito nepažinojė vyriškiai – jaunas ambicingas advoka-

tas Geivinas Banekas ir skyrybų problemų draskomas Doilas Gibsonas. Pirmasis yra tikras sėkmės kūdikis su visais būtiniais klestinčio amerikiečio atributais, antrasis – visiška priešingybė: iš paties dugno bandantis pakilti alkoholikas, kuriam buvusi žmona draudžia matytis su vaikais. Tačiau abu skubėjo savais reikalais, tačiau buvo išmušti iš iprasto ritmo. Eismo įvykis nebuvo tragiškas, tačiau pasekmės labai rimtos. Ekstremali situacija apnuogino tai, ko patys herojai tikrai negalėjo tikėtis.

Ekstremalių situacijų nestigs ir Emiro Kusturicos tragikomedijoje „Pažadék man“ (sekmadienis, 21.15 val., LTV), bet visos jos susiję į šiam režisierių būdingą šventinį karnavalinį reginį, kuriame vienos pokštas veja kitą, tempas auga, kol visiškai išstrūksta iš bet kokiu rėmų, ir išprotėjusi aistrų stichija tampa nevaldoma. Autoriai nėrėsi iš kailio, juokindami ir stebindami žiūrovą originaliais triukais, tačiau ilgainiui visa tai pavirto tik žaidimu, iš kurio kažkur išgaruoja azertas. Todėl jau antroje filmo pusėje beprotiškai pasiilgti ankstyvojo E. Kusturicos, mokėjusio sužadinti kur kas gilesnių emocijų ir nepriekaištingai balansavusio tarp jaudinčio vitališkumo ir „fantastinio realizmo“.

Kur kas mažiau dėmesį blaško Ethano ir Joelio Coenų šiuolaikišnis vesternas „Šioje salyje nera

vietos senukams“ (sekmadienis, 22.50 val., TV3). Pagal Pulitzerio premiją apdovanotą kriminalinį Cormaco McCarthy romaną sukurto filmo siužetas primena sniego griūtį, kurią išprovokuoja vienos neatsakingas poelgis. O kai smurto banga placių išsilieja, jai užkirsti kelio neįmanoma. Nors baisių nusikaltimų logiką miestelio serifui Tomui Belui (aktorius Tommy Lee Jonesas) pavyksta perkasti anksčiau už kitus, net šis gyvenimo vėtytas ir métystas žmogus nepajėgus pasipriešinti stichijai.

Ne todėl, kad būtų per senas. Juk lemties neįmanoma permaldauti, o įveikti titaną žmogus niekada nepajęgs.

Optimizmu nedvelkia ir „Elito kino“ rubrikoje rodoma „Monstru puota“ (sekmadienis, 23.45 val., LTV). Taip Amerikos kalėjimuose vadinama paskutinė nuteistojo mirties bausme diena šioje ašarų pakalnėje. Sakoma, kad tą dieną turi būti įvykdytas bet koks mirtininko noras. Ilgokoje ekspozicijoje susipažiame su vienu egzekucijos dalyviu Henku Grotovskiu. Kalėjimo prižiūrėtoju jis dirba seniai ir trokšta būti kietas kaip titnagas. O štai kalėjime taip pat dirbantį jaunelį sūnų Sonij Henkas laiko minkštakūnį. Jie amžinai konfliktuoja, tačiau netrukus vaidus tenka bent trumpam pamiršti: abu Grotovskiai turės dalyvauti mirties įvykdymo rituale.